

Київський університет імені Бориса Грінченка

ПОПОВИЧ НАТАЛІЯ МИХАЙЛІВНА

УДК 378.011.3 – 057.175:78

**ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-ОСОБИСТІСНОГО
ДОСВІДУ ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ В СИСТЕМІ НЕПЕРЕРВНОЇ
ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора педагогічних наук

Київ – 2015

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Київському університеті імені Бориса Грінченка, Міністерство освіти і науки України, м. Київ.

Науковий консультант: доктор педагогічних наук, професор
Олексюк Ольга Миколаївна,
Київський університет імені Бориса Грінченка,
завідувач кафедри теорії і методики музичного мистецтва, м. Київ.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор,
член-кореспондент НАПН України
Шевченко Галина Павлівна,
Східноукраїнський національний університет
імені Володимира Даля,
директор Науково-дослідного інституту
духовного розвитку людини,
завідувач кафедри педагогіки, м. Сєвєродонецьк;

доктор педагогічних наук, професор
Падалка Галина Микитівна
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова,
професор кафедри фортепіанного виконавства
і художньої культури, м. Київ;

доктор педагогічних наук, доцент
Реброва Олена Євгеніївна,
Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К.Д.Ушинського,
завідувач кафедри музичного мистецтва та хореографії,
м Одеса.

Захист відбудеться 22 грудня 2015 р. о 10.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.133.06 у Київському університеті імені Бориса Грінченка за адресою: 04053, м. Київ, вул. Бульварно-Кудрявська, 18/2, 2-й поверх, зал засідань.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Київського університету імені Бориса Грінченка за адресою: 04212, м. Київ, вул. Маршала Тимошенка, 13 б.

Автореферат розісланий «___» листопада 2015 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

М. В. Братко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. У сучасних умовах розбудови української держави, глибоких і динамічних перетворень в усіх сферах суспільства, швидкого розвитку інформаційно-комунікаційних технологій, різкої зміни соціальних орієнтирів, ідеалів і переоцінки цінностей здійснюється й реформування системи педагогічної освіти. Педагогічна освіта в Україні спрямована на задоволення освітніх потреб особистості, відновлення національних освітніх традицій і збагачення досвіду, відтворення інтелектуального духовного потенціалу нації, вихід української науки і культури на світовий рівень, на становлення державності й демократії в суспільстві, забезпечення ринку праці компетентними висококваліфікованими фахівцями.

Головна мета діяльності педагогічних навчальних закладів – підготовка освіченого, творчого фахівця, зорієнтованого на особистісний і професійний саморозвиток, здатного здійснювати професійну діяльність на демократичних і гуманістичних засадах, спрямовану на формування освітніх і духовно-культурних потреб, здатного бути конкурентоспроможним фахівцем на ринку освітніх послуг, а також на формування системи педагогічних, гуманістичних і культурно-мистецьких цінностей, що відображено у таких державних документах: Закон України «Про вищу освіту» (2014), Закон України «Про професійний розвиток працівників» (2012), «Стратегії інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки в умовах глобалізаційних викликів» (2010), Концепція гуманітарного розвитку України на період до 2020 року (2012), галузева Концепція розвитку неперервної педагогічної освіти (2013).

Система неперервної педагогічної освіти сьогодні представлена в інституціоналізованих (формальна освіта) і неінституціоналізованих (неформальна та інформальна освіта) формах, які системно забезпечують професійне становлення особистості у педагогічній галузі. Сучасна система неперервної педагогічної освіти характеризується динамічним переходом до компетентісно орієнтованої парадигми як новітньої міжнародної освітньої стратегії.

Неперервна педагогічна освіта функціонує як синергія різноманітних технологій і форм переробки інформації на особистісне професійне знання шляхом нелінійного полілогу. Неперервну педагогічну освіту здійснює вчитель музики, який має особистісний смисл учіння, стійку освітню мотивацію і потребу досягти педагогічного акмерівня професійно-особистісного досвіду, є активним, самостійним, незалежним суб'єктом індивідуальної освітньої траєкторії. Головним результатом процесу неперервної педагогічної підготовки є гармонійно сформована особистість вчителя музики, здатного відповідати творчим, науково-методичним, організаційно-педагогічним й культурно-мистецьким вимогам суспільства, упроваджувати соціально значущі ініціативи та інноваційні нововведення; мобільно реагувати на соціальні запити, зокрема транслювати власні та світові досягнення в сучасний музично-педагогічний простір.

Ідея неперервної педагогічної підготовки вчителя музики передбачає пошук системотворчого чинника, який забезпечив би нерозривність усіх рівнів фахової підготовки і педагогічної практики. У контексті нашого дослідження таким

інваріантом є взаємодія і поетапне збагачення структурних компонентів професійно-особистісного досвіду вчителя музики.

Учитель музики має володіти ґрунтовними знаннями про основні напрями, провідні тенденції і перспективи розвитку музичної освіти, педагогічної науки, а також на високому рівні опанувати психологію, основи загальнотеоретичних дисциплін, методики викладання фахових дисциплін. Спираючись на ці знання, він зможе опанувати специфіку організаційно-виховної роботи, вільно оперувати інноваційними технологіями музичного навчання і максимально використовувати їх дидактичні можливості у практичній діяльності. Такий підхід забезпечить підготовку освічених, мобільних, конкурентоздатних фахівців, здатних до співпраці, міжкультурної взаємодії, до переорієнтації свідомості на гуманістичні цінності, притаманних інноваційно-творчій педагогічній діяльності. За умов оновлення усіх сфер життєдіяльності суспільства і розширення міжнародних зв'язків рівень підготовки вчителя музики в системі неперервної педагогічної освіти визначається сформованістю його особистісних якостей, серед яких вагоме місце належить професійно-особистісному досвіду.

Визначення сутності процесу формування професійно-особистісного досвіду вчителя музики в системі неперервної освіти спирається на такі функціональні домінанти: інтелектуальна розвиненість, професійна зрілість, духовна свобода, глибоке осмислення і опанування теоретичних знань, набуття практичних умінь і навичок.

Реалізація компетентнісного підходу у неперервній педагогічній освіті надає широкі можливості для створення ефективної системи підготовки і підвищення кваліфікації музично-педагогічних працівників на основі поєднання національних здобутків світового значення й усталених європейських традицій шляхом формування професійно-особистісного досвіду вчителя музики. У процесі постійного вдосконалення такий фахівець зможе здійснювати професійну діяльність на засадах гуманізму, демократії, інноваційності, вільної конкуренції.

Дослідники проблеми формування досвіду особистості як сукупності якостей, що визначають ефективність діяльності, зосереджували свою увагу на таких її аспектах: філософське обґрунтування фундаментальних засад досвіду у герменевтиці і феноменології (В. Дільтей, Е. Гуссерль, М. Мерло-Понті, М. Хайдеггер, Х.-Г. Гадамер та ін.); вивчення досвіду як умови і результату діяльності особистості (Л. Большакова, Л. Воробйова, У. Джеймс, Т. Добудько, Д. Дьюї, Н. Кузьміна, Т. Титаренко, Б. Рассел та ін.); особливості опанування нових знань, умінь і навичок на основі набутого досвіду (Г. Коссак, О. Осницький, В. Серкін, Т. Снегірьова, М. Холодна, І. Якиманська та ін.); психолого-педагогічні аспекти індивідуального досвіду (Т. Добудько, О. Лактіонов, А. Маркова, К. Платонов, Р. Рогожнікова, О. Савченко, В. Стрельников, А. Хуторський та ін.), особистісного досвіду (Д. Барашева, О. Музика, К. Тороп та ін.); об'єктивно-суб'єктивна сутність естетичного досвіду (Г. Аפרсян, Ю. Борєв, А. Буров, Д. Джола, А. Зись, І. Зязюн, Г. Карась, Н. Киященко, М. Овсянніков, Т. Скорик та ін.), діалектичний взаємозв'язок естетичного і художнього досвіду (Т. Сердюк, І. Сипченко, О. Шевнюк та ін.), сутність морально-естетичного досвіду як складової духовного потенціалу особистості (О. Коробко, Т. Левшенко, О. Олексюк, С. Хлебик

та ін.); специфіка впливу мистецтва на формування музично-естетичного досвіду особистості (Т. Завадська та ін.), значення досвіду художньо-педагогічного спілкування у професійній підготовці педагога-музиканта (О. Апраксина, Л. Арчажнікова, Г. Падалка, Л. Рапацька, О. Рудницька та ін.).

У науковій літературі дослідження процесу неперервної професійної підготовки вчителя музичного мистецтва ґрунтуються на положеннях і висновках: сучасної філософії освіти (В. Андрущенко, І. Зязюн, В. Кремень та ін.), теорії неперервної професійної освіти (С. Архангельський, Ю. Бабанський, В. Луговий та ін.), теорії розвитку особистості педагога в умовах неперервної професійної підготовки (С. Гончаренко, Н. Ничкало, С. Сисоєва, І. Федотенко та ін.), особистісно-орієнтованого підходу (І. Бех, О. Бондаревська, М. Чобітько, С. Шандрук, І. Якиманська та ін.), досліджень з проблем технології організації навчально-виховного процесу у вищих навчальних закладах (О. Глузман, Л. Кондрашова, О. Мещанінов та ін.).

Актуальними в контексті Болонських ініціатив вважаємо аналіз і гнучке застосування зарубіжного досвіду неперервної професійної підготовки вчителя музики на засадах інтеграції педагогічних інновацій і творчості, обґрунтовані у працях таких авторів, як Є. Джорджій-Хеммін (E. Georgii-Hemming), Є. Паркіта (E. Parkita), М. Вествол (M. Westvall), А. Вілк (A. Wilk). Проблему модернізації системи вищої освіти, відповідно до основних вимог Болонської декларації досліджують В. Бергер (V. Berger), А. Блед (A. Bladh), К. Боуд (C. Bode), Дж. Мюлфейт (J. Muehlfeit), Т. Петрін (T. Petrin), А. Шієзроу (A. Schiesaro), Л. Тсукелайс (L. Tsoukalis). Питання впровадження проблемного навчання в умовах неперервної освіти й використання передового досвіду у педагогічних навчальних закладах – Д. Емідон (D. Amidon), Дж. Стіглер (J. Stigler), Дж. Хеберт (J. Hiebert), Р. Козма, (R. Kozma), В. Зумета (W. Zumeta), поетапне спрямування процесу професійної підготовки – Дж. Барієрс (J. Barriers), Маккензі (Mc. Kenzie), Е. Сімпсон (E. Simpson).

Аналіз наукових праць переконує, що деякі аспекти проблеми формування професійно-особистісного досвіду вчителя музики залишаються недостатньо дослідженими, зокрема: відсутнє чітке визначення сутності, змісту і структури цього феномена, чинників його набуття в сучасних умовах гуманізації, модернізації, глобалізації та інформатизації освіти. Розглянувши результати досліджень вітчизняних і зарубіжних вчених, зауважимо, що на сьогодні не розкрито особливостей педагогічного осмислення інновацій для ефективного формування професійно-особистісного досвіду фахівців з музичного мистецтва, не запропоновано шляхів їх практичного втілення.

Вивчення стану професійної підготовки вчителів музики в системі неперервної педагогічної освіти дало змогу виявити суперечності між:

- суттєвим поглибленням значення спадкоємності педагогічної освіти, взаємозв'язку формальних, неформальних та інформальних форм освіти, тенденцією до інтеграції освітнього процесу і відсутністю обґрунтованих методологічних й організаційно-методичних засад наступності у формуванні професійно-особистісного досвіду вчителя музики в системі неперервної педагогічної освіти;

- необхідністю забезпечити формування мотиваційно-ціннісної траєкторії особистості у набутті професійно-особистісного досвіду в системі неперервної

педагогічної освіти і відсутністю широкої варіативності освітніх програм (освітніх маршрутів), зумовленої потребами фахівців з музичного мистецтва;

– утвердженням компетентнісного підходу у здійсненні неперервної професійної підготовки вчителя музики і недостатньою розробленістю необхідних теоретико-методичних засад.

Актуальність, виявлені суперечності, недостатній рівень теоретичного обґрунтування й практичної розробленості зазначеної проблеми, відсутність комплексного наукового аналізу специфіки формування професійно-особистісного досвіду вчителя музики в системі неперервної педагогічної освіти зумовили вибір теми дисертаційного дослідження: **«Теорія і методика формування професійно-особистісного досвіду вчителя музики в системі неперервної педагогічної освіти»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до плану науково-дослідної роботи Київського університету імені Бориса Грінченка в частині наукової теми: «Філософські, освітологічні та методичні засади компетентнісної особистісно-професійної багатoproфільної університетської освіти» (РК № 0110U006274).

Тему дисертаційного дослідження затверджено вченою радою Київського університету імені Бориса Грінченка (протокол № 3 від 24.02.2011 р.) і узгоджено в Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 4 від 26.04.2011 р.).

Об'єкт дослідження – професійна підготовка вчителів музики в системі неперервної педагогічної освіти.

Предмет дослідження – методологічні, теоретичні і методичні засади формування професійно-особистісного досвіду вчителя музики в системі неперервної педагогічної освіти.

Мета дослідження – обґрунтувати методологічні, теоретичні і методичні засади формування професійно-особистісного досвіду вчителя музики, розробити й експериментально перевірити організаційно-методичну систему формування професійно-особистісного досвіду вчителя музики у процесі неперервної педагогічної освіти.

Гіпотеза дослідження полягає в тому, що процес формування професійно-особистісного досвіду вчителя музики в системі неперервної педагогічної освіти набуває ефективності, якщо він здійснюється відповідно до науково обґрунтованих методологічних, теоретичних і методичних засад. Головними серед них є базові поняття, концепція, критерії, педагогічні умови і технології, які розкривають сутність і особливості реалізації організаційно-методичної системи формування професійно-особистісного досвіду вчителя музики у процесі неперервної педагогічної підготовки.

Загальна гіпотеза конкретизується у **часткових гіпотезах**:

– формування професійно-особистісного досвіду вчителя музики можна здійснювати лише за умови неперервності й системності цього процесу;

– формування професійно-особистісного досвіду вчителя музики буде ефективним, якщо його вибудувати з урахуванням принципів організації освітнього

процесу в педагогічних навчальних закладах на засадах онтологічного, системного, особистісно-орієнтованого, діяльнісного і компетентнісного підходів;

– удосконалення освітнього процесу можливе за умови наповнення його якісно новим змістом, поєднання традиційних та інноваційних методів і засобів у формальних, неформальних, інформальних, аудиторних і специфічних позааудиторних формах неперервної освіти, що сприятиме зростанню рівня сформованості професійно-особистісного досвіду фахівців з музичного мистецтва.

Відповідно до проблеми, об'єкта, предмета, мети і гіпотези сформульовано основні **завдання дослідження**:

1. Проаналізувати стан дослідження проблеми у вітчизняній і зарубіжній педагогічній теорії, а також її вирішення у діяльності вищих навчальних закладів.

2. Визначити структуру, зміст і функціональну характеристику професійно-особистісного досвіду вчителя музики.

3. Дослідити сутність, механізми й етапи неперервного формування професійно-особистісного досвіду вчителя музики в контексті компетентнісного підходу.

4. Обґрунтувати концептуальні засади формування професійно-особистісного досвіду вчителя музики в системі неперервної педагогічної освіти.

5. Виявити педагогічні умови формування професійно-особистісного досвіду вчителя музики.

6. Визначити критерії, показники і рівні сформованості професійно-особистісного досвіду фахівців з музичного мистецтва.

7. Розробити й експериментально перевірити ефективність організаційно-методичної системи формування професійно-особистісного досвіду вчителя музики у процесі неперервної педагогічної підготовки, оцінити результативність здійсненої роботи.

Концепція дослідження містить три взаємопов'язані концепти, які сприяють реалізації провідної ідеї.

Методологічний концепт охоплює взаємодію підходів до концептуалізації теоретичних і методологічних засад формування професійно-особистісного досвіду вчителя музики в системі неперервної педагогічної освіти:

– онтологічний підхід забезпечує можливість визначати у процесі дослідження «індикатори» пізнання буття, за допомогою яких органічно інтегрується сприйняття життєвого світу в освітній процес, досягається його зосередження на повсякденному досвіді, здійснюється інтерпретація соціального запасу знань з метою перетворення їх на певну професійно-особистісну організацію знань вчителя музики, підставу для онтологічної повноти неперервної педагогічної освіти;

– системний підхід як методологічний механізм надає можливість вивчати професійно-особистісний досвід вчителя музики як відкриту систему, яка характеризується цілісністю, самозбагаченням і саморозвитком її структурних складових і компонентів, показниками їх проявів, функціональними особливостями, етапами і динамікою розвитку;

– особистісно-орієнтований підхід забезпечує розгляд проблеми формування професійно-особистісного досвіду вчителя музики в системі неперервної педагогічної освіти з позицій індивідуалізації й гуманізації педагогічного впливу на

фахівця з музичного мистецтва як на особистість і самосвідомий суб'єкт міжособистісної комунікативно-творчої взаємодії; дає змогу виявити у процесі дослідження індивідуальні можливості особистості здійснювати музично-педагогічну діяльність, уможлиблює побудову гнучких стратегій в організації й управлінні цією діяльністю;

– діяльнісний підхід сприяє розгляду суб'єктно-орієнтованої організації й управління навчально-творчою діяльністю студентів, перебудові навчального процесу, головним чином його процесуально-технологічної складової, щоб у процесі неперервної педагогічної освіти фахівці з музичного мистецтва опановували професійну діяльність, цілісно сприймаючи її;

– компетентнісний підхід передбачає спрямованість процесу неперервної педагогічної освіти на формування і розвиток загальних, предметних (фахових) і акме-компетентностей вчителя музики, що в результаті забезпечує високий рівень сформованості професійно-особистісного досвіду фахівців з музичного мистецтва.

Теоретичний концепт охоплює теоретичні засади (формування й уточнення змісту основних понять) і передбачає: визначення структури професійно-особистісного досвіду вчителя музики, його функціональну характеристику, аналіз наступності процесу формування досвіду вчителя музики у вищому навчальному закладі та його вдосконалення у процесі післядипломної педагогічної підготовки. Крім того, він охоплює дослідження зарубіжного досвіду реалізації компетентнісного підходу в неперервній педагогічній підготовці вчителя музики; обґрунтування концептуальних засад процесу формування професійно-особистісного досвіду фахівців з музичного мистецтва.

Технологічний концепт передбачає розробку організаційно-методичної системи формування професійно-особистісного досвіду вчителя музики в процесі неперервної педагогічної підготовки, проведення експертизи її якості і впровадження системи у навчальний процес педагогічних закладів освіти; технологію реалізації організаційно-методичної системи формування професійно-особистісного досвіду вчителя музики в системі неперервної педагогічної освіти.

Головною ідеєю концепції дослідження є положення про те, що побудова організаційно-методичної системи формування професійно-особистісного досвіду вчителя музики в процесі неперервної педагогічної підготовки, визначення теоретико-методологічних засад її функціонування, системно-функціональних зв'язків, механізмів впливу на реалізацію зазначених процесів має ґрунтуватися на *компетентнісному підході в рамках онтологічної парадигми*. Онтологічний статус феномена неперервної освіти, як важливого соціального інституту, завдяки якому людство має можливість зберігати, накопичувати і передавати досвід від покоління до покоління, передбачає належне логіко-методологічне забезпечення освітньої діяльності.

Методологічну основу дослідження становлять:

– філософське розуміння творчості як вираження загального через індивідуальне;

– загальнонаукова методологія пізнання педагогічних фактів, явищ, процесів, яка відображає їх взаємозв'язок, взаємозумовленість і взаємозалежність;

– сучасні теорії педагогічної діяльності щодо пізнання, проектування і

моделювання процесів і явищ в освіті, засвоєння знань у процесі діяльності й інтерактивного спілкування;

– ідеї педагогічної і психологічної наук про сутність особистості і пріоритетність її самоактуалізації й самореалізації у процесі освітньої діяльності;

– педагогічні концепції неперервного, розвивального, проблемного, особистісно-орієнтованого навчання;

– історичний і системно-комплексний принципи науково-педагогічного пошуку та головні дидактичні принципи: індивідуалізації, наступності, цілісності, рефлексивності, інноваційності.

Теоретичну основу дослідження становлять положення, у яких розкрито:

– філософські ідеї щодо фундаментальних аспектів досвіду як умови й результату діяльності особистості (Л. Большакова, Л. Воробйова, Х.-Г. Гадамер, Е. Гуссерль, У. Джеймс, В. Дільтей, Т. Добудько, Д. Дьюї, Н. Кузьміна, О. Лактіонов, О. Музика, Т. Титаренко, Б. Рассел, М. Хайдеггер та ін.);

– онтологічну сутність досвіду (Парменід, Демокріт, Платон, Г. Гегель, М. Хайдеггер, А. Шюц та ін.);

– концептуальні положення педагогіки мистецької освіти (Н. Гузій, О. Олексюк, О. Отич, Г. Падалка, І. Полубоярина, О. Реброва, Т. Рейзенкінд, Н. Сегеда, О. Шевнюк, Г. Шевченко, О. Щолокова та інші);

– наукові положення теорії неперервної освіти і технології організації навчально-виховного процесу у вищому навчальному закладі (А. Алексюк, В. Андрущенко, С. Архангельський, Є. Барбіна, Я. Болюбаш, В. Галузинський, С. Гончаренко, О. Дубасенюк, І. Зязюн, М. Євтух, В. Кремінь, В. Лозова, В. Лутай, Н. Ничкало, В. Огнев'юк, О. Сердюк, С. Сисоєва, Г. Троцько та ін.);

– теорію діяльності (Б. Ананьєв, П. Гальперін, В. Давидов, І. Зимня, Л. Коган, О. Леонтьєв, В. Семиченко, Н. Тализіна);

– специфіку професійного удосконалення особистості на основі набутого досвіду (Л. Воробйова, Г. Косак, О. Осницький, В. Серкін, Т. Снегірьова, К. Тороп, М. Холодна, І. Якиманська та ін.);

– проблему формування професійної компетентності педагогів (Н. Бібік, Л. Ващенко, О. Гура, Л. Карпова, І. Зимня, О. Овчарук, О. Пошетун, Л. Хоружа та ін.);

– теорію розвитку творчої особистості (Г. Балл, В. Рибалка, В. Моляко, С. Сисоєва та ін.);

– закономірності формування особистості вчителя музики, його професійного становлення (С. Грозан, Н. Гузій, В. Гура, А. Козир, Г. Кондратенко, Т. Пляченко, Т. Стратан-Артишкова та ін.).

Для досягнення мети і реалізації завдань дослідження було застосовано комплекс **загальнонаукових методів**:

– *теоретичних* – аналізу, синтезу, порівняння, систематизації, класифікації, моделювання з метою узагальнення теоретичних матеріалів, конкретизації базових понять, розробки програми дослідження, обґрунтування організаційно-методичної системи формування професійно-особистісного досвіду вчителя музики у процесі неперервної педагогічної підготовки;

– *емпіричних* – педагогічний експеримент як комплексний метод, що забезпечує перевірку теоретичних положень дослідження, анкетування, інтерв'ювання, бесіда, педагогічне спостереження, тестування, моніторинг, рейтинг для педагогічного моніторингу, збирання необхідної інформації про рівні сформованості професійно-особистісного досвіду вчителів музики для своєчасної корекції й координації педагогічного впливу на формування професійно-особистісного досвіду фахівців з музичного мистецтва, а також констатувальний, формувальний і контрольнo-узагальнювальний етапи експерименту з метою перевірки ефективності розробленої організаційно-методичної системи формування досліджуваного феномена;

– *математичної статистики* – групування, ранжування, середнє значення, дисперсія, середнє квадратичне відхилення, медіана, перевірка гіпотези за критерієм Пірсона; кореляційний аналіз та графічні методи використовувалися для кількісної обробки результатів дослідження і визначення характеру впливу експериментальних технологій на досліджуваний процес.

Експериментальну базу дослідження становили: Київський університет імені Бориса Грінченка, Мукачівський державний університет, Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова, Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського, Рівненський державний гуманітарний університет, Харківський національний педагогічний університет ім. Г.С.Сковороди, Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника.

На різних етапах у дослідженні взяли участь 2312 студентів, 556 вчителів музичного мистецтва і 216 викладачів вищих навчальних закладів.

Упродовж усього періоду експериментальної роботи автор особисто брала участь в ній, зокрема в апробації і практичній реалізації одержаних результатів, у розробленні змісту, методів, засобів і форм професійно-педагогічного навчання під час реалізації концептуальних засад процесу формування професійно-особистісного досвіду фахівців з музичного мистецтва в системі неперервної педагогічної освіти, здійснювала навчально-методичну, організаційну і викладацьку діяльність, розробляла навчально-методичні комплекси, навчальні й робочі програми для професійної підготовки вчителів музики.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в розробці проблеми формування професійно-особистісного досвіду вчителя музики в системі неперервної педагогічної освіти. Значення одержаних результатів для педагогічної науки зумовлюється тим, що:

– *вперше*: охарактеризовано, концептуалізовано і введено в науковий обіг поняття «професійно-особистісний досвід»; розроблено й обґрунтовано структуру професійно-особистісного досвіду вчителя музики (інформаційно-мотиваційний, емоційно-ціннісний, діяльнісно-практичний і професійно-рефлексивний компоненти), особливості його функціональної характеристики; визначено зміст і сутність неперервності формування професійно-особистісного досвіду вчителя музики в контексті компетентнісного підходу; обґрунтовано концептуальні засади формування професійно-особистісного досвіду вчителя музики; розроблено сукупність педагогічних умов, які мають забезпечити ефективність функціонування

організаційно-методичної системи формування професійно-особистісного досвіду вчителя музики у процесі неперервної педагогічної підготовки; критерії (мотиваційно-ціннісний, емоційно-емпатійний, творчо-діяльнісний, раціонально-когнітивний) і відповідні показники, узагальнено їх у технологію оцінювання ефективності організації досліджуваного процесу з визначенням рівня функціонування (високого – інтелектуально-творчого, середнього – емоційно-ситуативного й низького – пасивно-споглядального); теоретично обґрунтовано й експериментально перевірено організаційно-методичну систему формування професійно-особистісного досвіду вчителя музики у процесі неперервної педагогічної підготовки та особливості її функціональних компонентів (мотиваційно-цільового, методологічно-концептуального, процесуально-діяльнісного, структурно-організаційного, критеріально-оцінювального) як відображення невід’ємних складових і логіки неперервного процесу формування професійно-особистісного досвіду фахівців з музичного мистецтва;

– *удосконалено*: форми і методи неперервної педагогічної підготовки фахівців з музичного мистецтва; активні методи навчання; види і зміст організаційно-педагогічної, музично-виконавської, культурно-освітньої, самостійної діяльності вчителів музики.

– *подальшого розвитку й конкретизації набули*: дефініції «професійно-творча активність», «практична готовність», «здатність до педагогічної рефлексії» як чинники організації і здійснення процесу формування професійно-особистісного досвіду вчителя музики в системі неперервної педагогічної освіти; положення про вивчення об’єктивних і суб’єктивних чинників, які впливають на процес формування професійно-особистісного досвіду фахівців з музичного мистецтва на засадах компетентнісного підходу в рамках онтологічної парадигми.

Теоретичне значення результатів дослідження полягає в тому, що: здійснено категоріальний аналіз і класифікацію понять, які розкривають зміст і особливості процесу формування професійно-особистісного досвіду вчителя музики в системі неперервної педагогічної освіти; огляд сучасних досліджень з проблем неперервної педагогічної освіти і підготовки вчителів музичного мистецтва у вітчизняній педагогічній теорії; теоретично обґрунтовано поняття «професійно-особистісний досвід» як інтегрованої особистісної властивості, яка визначає характер процесу і результат вирішення професійних завдань на основі цілісного самовираження й саморозвитку; визначено компоненти професійно-особистісного досвіду вчителя музики, етапи педагогічної технології реалізації концепції формування професійно-особистісного досвіду вчителя музики в системі неперервної педагогічної освіти, складові організаційно-методичної системи формування професійно-особистісного досвіду вчителя музики в системі неперервної педагогічної освіти, що свідчить про нову якість підготовки фахівців з музичного мистецтва.

Практичне значення одержаних результатів визначається тим, що створено, апробовано й упроваджено у практику роботи вищих педагогічних навчальних закладів технологію реалізації організаційно-методичної системи формування професійно-особистісного досвіду вчителя музики в процесі неперервної педагогічної підготовки. Теоретичні матеріали дослідження можуть бути використані у процесі

розроблення навчальних планів, робочих програм, інноваційних проектів, а також у навчально-виховному процесі в педагогічних закладах освіти різних рівнів.

Матеріали монографії «Професійно-особистісний досвід у структурі підготовки майбутнього вчителя музики», навчального посібника «Неперервна педагогічна освіта: організаційно-методичні засади», навчальних програм з дисциплін «Музична педагогіка», «Методологія музичної освіти», спецкурсу «Актуальні проблеми музичної педагогіки», методичні рекомендації можуть бути використані з метою підвищення ефективності навчального процесу; діагностування професійно-педагогічного розвитку, у науково-пошуковій роботі; у роботі керівників структурних підрозділів фахових факультетів з метою оптимізації процесу професійної підготовки фахівців з музичного мистецтва, зокрема в системі підвищення кваліфікації педагогічних працівників.

Результати дослідження **впроваджено** у навчально-виховний процес Київського університету імені Бориса Грінченка (довідка № 1016/н від 26.12.2014), Мукачівського державного університету (довідка № 3185 від 25.11.2014), Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова (довідка № 07 – 10/285 від 17.02.2015), Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д.Ушинського (довідка № 4230 від 03.11.2014), Рівненського державного гуманітарного університету (довідка № 40 від 31.10.2014), Харківського національного педагогічного університету ім. Г.С.Сковороди (довідка № 01/10 – 956 від 21.11.2014), Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка (довідка № 2259 від 09.12.2014), Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (довідка № 25 від 23.10.2014).

Апробація результатів дослідження. Основні положення дисертаційного дослідження викладено у доповідях на наукових конференціях різних рівнів:

– *міжнародних* – «Інформаційно-комунікаційні технології навчання» (Умань, 2008), III Міжнародній науково-практичній конференції «Управління в освіті» (Львів, 2009), IV Міжнародній науково-практичній конференції «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору» (Київ, 2009), V Міжнародній науково-практичній конференції «Управління в освіті» (Львів, 2011), IX Ірпінських міжнародних науково-педагогічних читаннях «Проблеми гуманізації навчання та виховання у вищому закладі освіти» (Ірпінь, 2011), Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні стратегії університетської освіти: якісний вимір» (Київ, 2012), XI Міжнародній науково-методичній конференції «Забезпечення наступності змісту в системі ступеневої вищої та післядипломної освіти» (Рівне, 2012), Міжнародній науково-практичній Інтернет-конференції «Регіональні культурні, мистецькі та освітні практики» (Переяслав-Хмельницький, 2014), Сьомій Міжнародній науково-творчій конференції «Культурно-мистецьке середовище: творчість та технології» (Київ, 2014), II Міжнародній науково-практичній конференції «Психолого-педагогічні проблеми становлення сучасного фахівця» (Харків, 2014);

– *всеукраїнських* – «Культурологічний дискурс сучасного світу: від національної ідеї до глобалізації цивілізації» (Київ, 2007), «Музичне виконавство України: національні, регіональні та інтегративні аспекти» (Івано-Франківськ, 2007), «Українські культурні індустрії: стан, проблеми, перспективи» (Київ, 2008),

Всеукраїнській науково-практичній конференції «Науково-дослідна робота студентів у системі професійної підготовки фахівців» (Харків, 2010), Всеукраїнській науково-практичній конференції «Теоретико-методологічні аспекти мистецької освіти: здобутки, проблеми та перспективи» (Умань, 2011), Всеукраїнській науково-практичній конференції «Мистецька освіта в європейському соціокультурному просторі XXI століття» (Мукачеве, 2012, 2013, 2014);

– *міжвузівських* – науково-практичній конференції «Виявлення та підтримка обдарованості учнів загальноосвітньої школи» (Тернопіль, 2009).

Результати виконаної роботи обговорювалися на засіданнях кафедри теорії і методики музичного мистецтва Київського університету імені Бориса Грінченка (2009–2014).

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук на тему: «Педагогічні умови розвитку художнього смаку у студентів класу акордеона засобами естрадного мистецтва» (спеціальність 13.00.02 – теорія та методика навчання музики) була захищена 2006 року. Матеріали і результати кандидатської дисертації в тексті докторської дисертації не використовувалися.

Публікації. Основні наукові результати дисертаційного дослідження опубліковано у 54 одноосібних наукових і науково-методичних працях: 1 монографії, 9 навчально-методичних виданнях (посібник, програми, навчально-методичні комплекси, методичні рекомендації), 21 статті у фахових наукових виданнях України, 4 статтях у закордонних наукових фахових виданнях; 19 публікаціях у збірниках матеріалів і тезах конференцій. Загальний обсяг публікацій становить понад 46 авторських аркушів.

Структура та обсяг дисертації. Логіку викладу і структуру роботи визначили мета й завдання дослідження. Зміст дисертації структурно організовано так: вступ, п'ять розділів, висновки до кожного з них і загальні висновки, 12 додатків, список використаних джерел, який містить 500 позицій (з них 27 – іноземними мовами). Загальний обсяг дисертації становить 502 сторінки (370 сторінок основного тексту). Робота містить 12 таблиць на 8 сторінках і 26 рисунків на 14 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність і доцільність обраної теми, визначено об'єкт, предмет, мету, завдання, гіпотезу і методи дослідження, методологічну й теоретичну основи, сформульовано концепцію дослідження; розкрито його наукову новизну, теоретичне і практичне значення, наведено дані про впровадження й апробацію результатів дослідження, представлено структуру дисертації.

У **першому розділі** – «*Професійно-особистісний досвід як об'єкт наукового дослідження*» – здійснено категоріально-аналітичний огляд наукових праць з проблеми досвіду особистості, обґрунтовано структуру професійно-особистісного досвіду вчителя музики, наведено функціональну характеристику професійно-особистісного фахівця з музичного мистецтва.

Досвід трактується в наукових працях як: результат споглядання, пригадування ідей, що опосередковують пізнання суб'єктом світу (Платон, Г. Гегель, Ф. Шеллінг); стан свідомості людини, який формується під впливом знань

та відчуттів і завдяки розуму поглиблює достоїнства, переваги, бажаність і необхідність дослідницьких пошуків (Ф. Бекон); сукупність чуттєвих даних і вражень, до якої зводяться усі джерела знання і весь його зміст (Дж. Берклі, К. Гельвецій, Т. Гобс, Д. Дідро, Д. Юм); джерело розвитку уявлень чи ідей як передумови появи знань (Дж. Локк); своєрідна організація експериментів людини з життям, переживання й проживання життєвих проблемних ситуацій (Дж. Дьюї); довербальна, дорефлексивна складова свідомості, частково, як несформований потік відчуттів, наявний у кожен момент життя людини (К. Роджерс); конкретна цілісність, розділена аналізом на переживання і те, що переживається, а також завжди – це судження, думка, ствердження дійсності (Р. Дж. Колінгвуд); проблема інтенціональності (Р. Інгарден); особлива форма опанування світу, якісною характеристикою якої є здатність акумулювати явища буття як факти життєдіяльності (А. Аверін, В. Брожек, В. Копнін, П. Копнін, В. Панов, С. Швирьов); рівень оволодіння об'єктивними законами людського суспільства на певному рівні його історичного розвитку (Л. Буєва, Г. Йолов, В. Пронякін, Л. Швець); сукупність знань, уявлень, різноманітних видів діяльності, здійснюваних у минулому і відображених у формі неусвідомлених чуттєвих узагальнень (Л. Божович, В. Ковальов, К. Платонов); механізм ефективного розвитку і саморозвитку особистості (А. Белкін, Л. Воробйова, Т. Снегірьова); чуттєво-емпіричне пізнання дійсності у процесі історично-суспільної практики, результатом якого є цілісне утворення – система набутих знань, умінь, навичок (В. Войтко, А. Запорожець, О. Лактіонов, А. Петровський, Л. Сакаль, Н. Суровегіна, Н. Харламенкова); категорія, яка має ціннісні, комунікативні й операційні характеристики, сукупність яких забезпечує самостійність особи, її цілеспрямовану діяльність (Г. Грубер, В. Серкін, Ю. Стрелков).

У рамках онтологічного підходу професійно-особистісний досвід розглядається як інтегрований суб'єктом педагогічної діяльності, осмислений і проінтерпретований життєобраз, який охоплює історію його буття у професійному контексті. Процесуальна характеристика професійно-особистісного досвіду охоплює результативні уявлення фахівця з музичного мистецтва про минуле, теперішнє і майбутнє свого професійно-особистісного розвитку. Структура професійно-особистісного досвіду вчителя музики містить такі компоненти: *інформаційно-мотиваційний; емоційно-ціннісний; діяльнісно-практичний; професійно-рефлексивний.*

Інформаційно-мотиваційний компонент відображає: сформованість інформаційної культури вчителів музики; особистісні, пізнавальні і професійні мотиви, інтереси і потреби фахівців з музичного мистецтва. Реалізація можливостей сучасних технологій щодо інформаційного впливу в освітньому процесі розширює спектр видів навчальної діяльності, дає можливість удосконалювати існуючі організаційні форми і методи навчання і сприяє появі нових технологій. Доведено, що ефективність формування інформаційно-мотиваційного компонента професійно-особистісного досвіду вчителя музики в системі неперервної педагогічної освіти залежить від рівня сформованості інформаційної культури особистості. Набутий професійно-особистісний досвід детермінує індивідуальний стиль професійної діяльності, який пов'язаний з компетентністю суб'єкта як універсальною

психологічною передумовою й інтегральною детермінантою професійної підготовки фахівця з музичного мистецтва, що й надалі визначає його успішність в музично-педагогічній діяльності.

Емоційно-ціннісний компонент охоплює емоційно-особистісний стиль, артистизм та творчий імідж учителя музики. Яскравим показником високого рівня сформованості емоційно-особистісного стилю в емоційно-ціннісному компоненті професійно-особистісного досвіду є поступове формування учителем музики позицій співробітництва, педагогічного оптимізму, які характеризуються активно-позитивними відносинами, інтересом до музично-педагогічної діяльності, оптимізмом і взаємною довірою у спілкуванні з учнями на основі спільної творчості. Розвиток і формування артистизму відіграє особливу роль у формуванні емоційно-ціннісного компонента професійно-особистісного досвіду фахівців з музичного мистецтва. На етапі навчання у педагогічних закладах освіти становлення особистості відзначається активним розвитком моральних та естетичних почуттів, формуванням і стабілізацією характеру, оволодінням об'єктивним комплексом соціальних ролей, саме тому артистизм є якістю, що формується у процесі духовно-практичного освоєння особистістю певних видів творчої діяльності з метою задоволення потреби у професійному самовдосконаленні й самоосвіті, що вимагає наявності емпатії, рефлексії, імпровізаційності у поведінці. Емоційно-естетична складова артистизму вчителя музики пов'язана з експресивними сторонами особистості, її сенсорним досвідом, у якому найбільш важливе значення має здатність до емоційної сприйнятливості, керування своїм емоційним станом, творчим самопочуттям, володіння темпоритмом. Найвищим рівнем емоційно-особистісної взаємодії у музично-педагогічному процесі є співтворчість. Вона передбачає співробітництво, при якому суб'єкти навчально-виховного процесу поєднані творчим діалогом, пошуком нового з метою активного саморозвитку і самовиявлення особистості кожного. На цьому рівні формуються такі необхідні для вчителя музики риси, як комунікабельність, відвертість, співпереживання, співчуття, співучасть, емпатія. Творчий імідж учителя музики – один з основних засобів реалізації принципів саморозвитку особистості. Творчий імідж сучасного фахівця з музичного мистецтва тісно пов'язаний з його професійною компетентністю, педагогічною і виконавською майстерністю, музичною та педагогічною культурою.

Діяльнісно-практичний компонент відображає рівень практичної готовності і професійно-творчої активності вчителя музики. З'ясовано, що практична готовність як стрижневий аспект діяльнісно-практичного компонента професійно-особистісного досвіду фахівця з музичного мистецтва набуває видової своєрідності у різноманітних сферах реалізації активності особистості, у зв'язку з чим виникає проблема розкриття специфіки конкретного прояву діяльнісної активності, зокрема музично-навчальної, професійної, педагогічної, мистецької тощо. Рушійною силою діяльнісно-практичного процесу є потреба у творчості, породжена усвідомленням невідповідності засвоєних алгоритмів, індивідуально-стильових особливостей особистості тій конкретній ситуації, що складається у процесі виконання нею професійних функцій. На всіх освітньо-кваліфікаційних рівнях у структурі неперервної підготовки вчителя музики передбачена педагогічна практика, від змісту, форм і методів якої значною мірою залежать ефективність формування

діяльнісно-практичного компонента досвіду фахівців з музичного мистецтва та їх подальша адаптація до професійної діяльності.

Професійно-рефлексивний компонент відображає рівень професійної майстерності вчителя музики, здатність до педагогічної рефлексії. Професійна майстерність набувається учителем музики у процесі практичної діяльності і постає як здатність до суб'єктивного усвідомлення образу об'єктивної дійсності, до творчого перетворення усталених стереотипів. Завдяки цьому феномен майстерності виявляється не в імітуванні способів діяльності, а у творчому й оригінальному їх розвитку і створенні якісно нових. Рефлексія, як здатність вчителя музики до самоаналізу, самоусвідомлення й переусвідомлення, стимулює процеси самосвідомості, збагачує «Я-концепцію» фахівця з музичного мистецтва, є чинником особистісного самовдосконалення. Професійне самовдосконалення вчителя музики відбувається у двох взаємопов'язаних формах: самовиховання і самоосвіта, які визначають напрям професійного зростання особистості.

У розділі здійснено функціональну характеристику професійно-особистісного досвіду вчителя музики: *головна – фундаментальна функція* – полягає у збереженні і передаванні знань, умінь і навичок, апробованих (сформованих) у діяльності, неперервній трансляції досвіду у просторі та часі; *основні функції* – *інформативна* (передавання й корегування досвіду), *світоглядна* (синтезує в цілісну і завершену форму систему чинників духовного потенціалу вчителя музики – пізнавальних, емоційно-чуттєвих, оцінних, вольових тощо); *комунікативна* (трансляція досвіду поколінь завдяки механізму спадкоємності та формування способів і типів професійно-особистісної взаємодії); *спеціальні функції* – *мотиваційна* (зумовлює ефективність формування професійно-педагогічної спрямованості вчителів музики, прагнення до неперервного удосконалення професійної компетентності), *виховна* (зумовлює вплив досвіду на формування професійно-особистісних якостей учителя музики), *стимулювальна* (забезпечує ефективну взаємодію професійно-особистісного досвіду і професійно-творчої активності фахівця з музичного мистецтва).

У другому розділі – «Неперервність процесу формування професійно-особистісного досвіду вчителя музики в контексті компетентнісного підходу» – розкрито зміст і організацію процесу формування професійно-особистісного досвіду вчителя музики в умовах педагогічного коледжу, обґрунтовано наступність процесу формування досвіду вчителя музики у вищому навчальному закладі, висвітлено специфіку удосконалення професійно-особистісного досвіду вчителя музики на післядипломному етапі неперервної педагогічної підготовки, проаналізовано зарубіжний досвід реалізації компетентнісного підходу в неперервній професійній підготовці вчителя музики.

У процесі аналізу неперервності формування професійно-особистісного досвіду вчителя музики в контексті компетентнісного підходу виявлено, що неперервна освіта становить основу всебічного розвитку особистості, поступового збагачення її професійно-творчого потенціалу. Оновлення педагогічної освіти, відповідність процесу професійної підготовки вчителів музики сучасним вимогам можливі лише за умови випереджального розвитку галузі на засадах конвергентного мислення, що передбачає реалізацію глобальних та індивідуальних завдань освіти у

контексті єдності традиційної (когнітивно-маніпулятивної) та інноваційної (індивідуально-креативної) стратегій розвитку.

Процес неперервної професійної підготовки вчителя музики є складноструктурованою відкритою системою, яка охоплює етапи, компоненти, елементи та їх функціональні взаємозв'язки, що вимагають виявлення і теоретичного моделювання, а також віднайдення системоутворювальних чинників для ефективного управління процесами формування професійно-особистісного досвіду фахівців з музичного мистецтва.

У структурі неперервної професійної підготовки педагогічний коледж виконує адаптивну функцію, яка полягає в орієнтації студентів на цінності професії вчителя музики, на конструктивне долаття складних ситуацій у майбутній професійній діяльності, у формуванні готовності розв'язувати її практичні завдання. Згідно з компетентнісним підходом, у процесі набуття професійно-особистісного досвіду вчителя музики на етапі його професійної підготовки у педагогічному коледжі особливого значення набуває формування *загальних (соціально-особистісних, загальнонаукових, загально професійних) і предметних (фахових) компетентностей*. Встановлено, що у процесі поступового опанування завдань музично-педагогічної діяльності і відповідного змісту умінь здійснюються набуття і формування професійно-особистісного досвіду фахівців з музичного мистецтва, що забезпечується циклом дисциплін професійної і практичної підготовки («Вступ до спеціальності», «Елементарна теорія музики», «Гармонія», «Сольфеджіо», «Аналіз музичних форм», «Світова музична література», «Українська музична література», «Українська народна музична творчість», «Постановка голосу», «Хорове диригування», «Хоровий клас та практика роботи з хором», «Хорознавство та хорове аранжування», «Основний музичний інструмент», «Додатковий музичний інструмент», «Акомпанемент», «Методика музичного виховання в ДНЗ», «Методика музичного виховання в школі», «Ритміка і основи хореографії»), а також видами навчальної («Семінар-практикум з підготовки до літньої практики в таборах відпочинку», «Показові навчання») та виробничої («Практика в ролі помічника вихователя і музичного керівника в дошкільному закладі», «Практика з позанавчальної виховної роботи», «Пробні і показові заняття в дошкільному закладі», «Літня практика в таборах відпочинку», «Пробні і показові заняття в школі», «Керівництво шкільним хором», «Переддипломна практика») практик.

Особливістю підготовки майбутнього вчителя музики в умовах педагогічного коледжу є також потреба у створенні педагогами емоційно-позитивного освітнього середовища, пов'язаного із творчим розвитком студентів у процесі опанування ними спеціальних, інтелектуальних, організаційних і комунікативних умінь і навичок. Для створення емоційно-позитивного освітнього середовища необхідно наповнювати освітній процес відповідною інформацією, використовувати проблемний виклад начального матеріалу, активні форми і методи навчання (ділові ігри, мозкові атаки, кейс-стаді), дискусії, методи заохочення, налагоджувати творчу міжособистісно-комунікативну взаємодію, здійснювати індивідуальний підхід до студентів, активізувати самостійну творчо-пізнавальну, музично-виконавську і науково-дослідну діяльність з урахуванням потреб та інтересів фахівців з музичного мистецтва, динамізуючи формування мотивації. У процесі створення такої

навчально-творчої атмосфери закладаються основи професійної спрямованості майбутніх вчителів музики до самовдосконалення і професійно-творчої самореалізації.

Наступність у формуванні професійно-особистісного досвіду фахівців з музичного мистецтва забезпечується відповідними освітньо-професійними програмами на кожному з рівнів педагогічної освіти і передбачає неперервний процес розгортання й збагачення структурних компонентів досвіду у процесі поступового переходу від одного етапу навчання до іншого, поступове ускладнення навчальної інформації, послідовну зміну рівня вимог до обсягу і ґрунтовності засвоєння знань, набуття умінь і навичок, поступовий перехід на якісно новий рівень сформованості компетентностей. Кожен новий етап має бути пов'язаний з попереднім, стати передумовою для подальшого поглиблення й збагачення професійно-особистісного досвіду вчителя музики. Зв'язок і наступність етапів неперервної педагогічної підготовки сприяє доступності навчального матеріалу, міцності його засвоєння, удосконаленню практичних навичок, здатності до рефлексії й самовдосконалення, поступовому ускладненню й розвитку професійно-творчих здібностей і якостей, забезпечуючи системність у формуванні професійно-особистісного досвіду вчителів музики.

Одним із найвпливовіших чинників, які забезпечують неперервність формування професійно-особистісного досвіду в умовах компетентнісного підходу є індивідуальна освітня траєкторія як цілеспрямована освітня програма. Вона забезпечує фахівцю з музичного мистецтва позицію суб'єкта вибору руху до рівня професійної компетентності визначеного стандартом освіти. Усе це сприяє педагогічно-творчій самореалізації вчителя музики, прояву і розвитку його особистісних якостей у відповідності з індивідуальним освітнім маршрутом.

Етап формування професійно-особистісного досвіду вчителя музики під час навчання в університеті/інституті передбачає максимальне професійне й особистісне входження у музично-педагогічну діяльність, динамізацію функціонально-рольової готовності до неї, формування *загальних і предметних (фахових) компетентностей* на якісно новому рівні, корегування професійно-ціннісних орієнтацій фахівців з музичного мистецтва, зростання їх професійної свідомості і самосвідомості.

Удосконалення процесу формування професійно-особистісного досвіду вчителя музики на післядипломному етапі неперервної педагогічної підготовки стимулює фахівців з музичного мистецтва до самоорганізації, саморозвитку, самовдосконалення й самореалізації, що виявляється у сформованості: групи *предметних компетентностей*, яка акумулює спеціальну, методичну, методологічну, інформаційно-технологічну, полікультурну і компаративну компетентності та групи *акме-компетентностей*, що охоплює акме-синергетичну, прогнозувальну-рефлексивну ціннісно-світоглядну й інтелектуально-педагогічну компетентності вчителя музики.

Проектування й реалізація свого індивідуального освітнього маршруту на етапі післядипломної підготовки стає для вчителя музики ситуацією «проживання інновацій» і сприяє удосконаленню професійно-особистісного досвіду, зумовлює високий рівень готовності до вирішення актуальних професійно-творчих завдань. Змістовий блок програми освітньої діяльності, спрямований на вдосконалення

професійно-особистісного досвіду вчителів музики в умовах дистанційного навчання охоплює *соціально-гуманітарний блок*, який містить модулі з «Філософських основ сучасної освіти», «Українознавчого контексту гуманітарної освіти», «Соціологічних аспектів освіти та виховання», «Основ безпеки життєдіяльності та охорони здоров'я», а також «Методичні механізми визначення соціотипу дітей та підлітків» у його вибірковій частині; *професійний блок*, що передбачає опанування таких модулів як «Психолого-педагогічні основи організації навчально-виховного процесу», «Профільне навчання», «Перспективи розвитку сучасної шкільної освіти», «Актуальні проблеми сучасного виховання», «Робота з обдарованими дітьми» та модуль «Інклюзивне навчання» у вибірковій частині; *фаховий блок*, який містить модулі «Методологія та методика викладання музичного мистецтва у загальноосвітніх навчальних закладах», «Методика викладання музичного мистецтва у загальноосвітніх навчальних закладах», «Музична психологія».

Визначено, що дієвим засобом забезпечення високої якості професійної підготовки вчителя музики в системі неперервної педагогічної освіти є її постійний моніторинг, який передбачає систематичний збір, опрацювання, оцінювання й розповсюдження інформації про діяльність педагогічної освітньої системи на всіх її рівнях для неперервного відстеження стану і прогнозування розвитку.

З'ясовано, що процес удосконалення освітнього середовища в педагогічних закладах системи неперервної освіти спрямований на підвищення наукової кваліфікації професорсько-викладацького складу кафедр, підготовку фахівців з музичного мистецтва, здатних надавати широкий спектр освітніх послуг відповідно до європейських стандартів і потреб сьогодення, що передбачає високий рівень сформованості професійно-особистісного досвіду, педагогічної та музично-виконавської майстерності, ґрунтовні знання з різних сфер освіти, культури і мистецтва, знання іноземних мов, вільне володіння інноваційними педагогічними й інформаційно-комунікаційними технологіями.

У розділі здійснено аналіз зарубіжного досвіду неперервної професійної підготовки вчителів музики у Республіці Польща, Королівстві Швеція, Французькій Республіці та Федеративній Республіці Німеччина, який свідчить, що цей процес у європейських країнах має певні закономірності і спільні тенденції, зокрема: зростання уваги до розвитку неперервної педагогічної освіти; поєднання загальної музичної освіти з професійною; поступове ускладнення музично-педагогічної освіти і збільшення контингенту студентів вищої школи; посилення уваги до першого етапу вищої освіти (чи її скороченого варіанту), який має стати загальнодоступним; поступове створення «інтеграційних універсальних закладів», у яких би діяли спеціалізовані середні й вищі заклади з підготовки вчителів музики різних кваліфікаційних рівнів; обґрунтування, розроблення й удосконалення змісту професійної підготовки вчителя музики, визнання її стандартів на світовому рівні.

У процесі дослідження показано, що структурна різноманітність базової професійної підготовки вчителя музики зумовлює нові структурні модифікації, які забезпечують варіативність неперервного навчання та його гнучкість щодо соціально-культурних змін: вибір різних освітніх і професійних програм, спеціальних курсів тощо. Більшість проаналізованих у розділі систем та моделей

професійної підготовки вчителів музики будується на статичних концепціях педагогічної освіти, які абсолютизують базову педагогічну підготовку, розглядаючи її як достатню для тривалої професійної діяльності вчителя музики.

Підкреслено, що європейська і світова практика підготовки вчителя музики розвивається на шляху гуманітаризації неперервної педагогічної освіти з метою формування загальнокультурної і спеціальної компетентностей фахівця з музичного мистецтва. Зазначено необхідність посилення формування духовних якостей особистості вчителя музики, розвитку в нього здатності цілісно сприймати світ, усвідомлювати значення соціально-культурних проблем. Особливу увагу приділено вивченню мистецько-освітніх можливостей музейних комплексів, формуванню готовності фахівців до інтегрованого викладання мистецьких дисциплін. Показано, що реконструювання індивідуальної фахової підготовки вчителів музики дозволяє реалізувати ідею саморозвитку освітніх систем, сформувати особистість, здатну орієнтуватися у розмаїтті протиріч сучасного світу, визначати свій власний шлях саморозвитку, самонавчання і самореалізації у професійній кар'єрі.

У третьому розділі – *«Концептуальні засади формування професійно-особистісного досвіду вчителя музики в системі неперервної педагогічної освіти»* – обґрунтовано концептуальні засади формування професійно-особистісного досвіду вчителя музики: висвітлено наукові підходи і принципи формування професійно-особистісного досвіду вчителя музики в контексті онтологічної парадигми; охарактеризовано педагогічні умови формування професійно-особистісного досвіду вчителя музики; визначено критерії, показники і рівні сформованості професійно-особистісного досвіду фахівців з музичного мистецтва.

Сучасні тенденції розвитку педагогічної освіти в Україні відповідно до євроінтеграційних процесів потребують переосмислення концептуальних засад неперервної професійної підготовки вчителя музики. Модернізація системи освіти в Україні спрямовує музично-педагогічну теорію й освітню практику на вирішення завдань з формування гармонійно розвинених, висококваліфікованих фахівців, здатних вільно орієнтуватися в суперечностях сучасного світу, виявляти високий рівень професіоналізму, визначати способи особистісно-творчого розвитку, саморозвитку і самореалізації, спрямованих на духовно-естетичне і професійне вдосконалення, ефективну фахову діяльність на рівні світових стандартів.

У процесі формування професійно-особистісного досвіду вчителя музики в системі неперервної освіти ключовими аспектами є: *професійний* – спрямованість на якісне засвоєння професійних знань, умінь і навичок, що дає можливість ефективно вибудовувати процес педагогічної міжособистісної комунікативно-творчої взаємодії і прогнозувати оптимальний перебіг музично-педагогічного процесу; *особистісний* – спрямованість на становлення суб'єктності вчителя музики з метою забезпечення професійно-педагогічної й особистісно-творчої самореалізації; *соціальний* – спрямованість на формування досвіду імплементувати набір конструктивних способів розв'язання професійно-педагогічних ситуацій, що є головною ознакою соціально-компетентної поведінки особистості у процесі спільної педагогічно-творчої діяльності.

Визнання онтологічної парадигми методологічною основою нашого дослідження дало змогу обґрунтувати наукові підходи (*онтологічний, системний, особистісно орієнтований, діяльнісний, компетентнісний*) і принципи

(індивідуалізації, наступності, елективності, цілісності, рефлексивності, інноваційності) формування професійно-особистісного досвіду вчителя музики в системі неперервної педагогічної освіти.

В основу концепції покладено базову ідею, згідно з якою побудова організаційно-методичної системи формування професійно-особистісного досвіду вчителя музики в системі неперервної педагогічної освіти, визначення теоретико-методологічних засад її функціонування, системно-функціональних зв'язків, механізмів впливу на реалізацію зазначених процесів мають ґрунтуватися на компетентнісному підході в рамках онтологічної парадигми. Компетентнісний підхід є домінуючим у визначенні потенційних напрямів інноваційного розвитку системи неперервної професійної підготовки вчителя музики.

Відповідно до концепції дослідження, головними *етапами* формування професійно-особистісного досвіду вчителя музики в системі неперервної педагогічної освіти визначено такі: професійна підготовка фахівця з музичного мистецтва в педагогічному коледжі (професійно-орієнтувальний етап), в університеті/інституті (професійно-формувальний етап), післядипломна освіта (професійно-вдосконалюючий етап). Така поетапність створює реальні можливості для опанування професії вчителя музики на різних освітньо-кваліфікаційних рівнях; вибору термінів, темпу, форм і технологій професійної підготовки; логічного продовження процесу навчання, якщо він був перерваний з якихось причин; зміни форми навчання; підвищення освітньо-кваліфікаційного рівня, підвищення кваліфікації.

Критеріями сформованості професійно-особистісного досвіду визначено: *мотиваційно-ціннісний критерій* (показниками якого є ставлення до музично-педагогічної діяльності; наявність творчих мотивів; характер ціннісних переконань і сила мотивації; міра професійної спрямованості), *емоційно-емпатійний критерій* (показниками якого є глибина емоційно-особистісного стилю; здатність до професійної саморегуляції; емпатія і сенсорна чутливість; готовність до співтворчості), *творчо-діяльнісний критерій* (основними показниками якого є характер професійно-творчої активності; готовність до інноваційної діяльності; здатність до самоосвіти, самореалізації та самовдосконалення; ступінь практичної готовності) та *раціонально-когнітивний критерій* (показниками якого є ступінь обізнаності з питань теорії і технологій музично-педагогічної діяльності; здатність до педагогічної рефлексії; сформованість професійно-педагогічного та інноваційного мислення).

На основі визначених критеріїв і їх показників розроблено гіпотетичну модель рівнів сформованості професійно-особистісного досвіду вчителя музики, визначено три умовних рівні, у межах яких є зони розподілу характеристик і якісних параметрів показників кожного з цих критеріїв. Наведено загальну для всіх етапів неперервної педагогічної підготовки характеристику визначених рівнів сформованості професійно-особистісного досвіду вчителя музики:

– низький рівень (пасивно-споглядальний) характеризується індиферентним, а то й негативним ставленням до музично-педагогічної професії, невдоволеністю її вибором; поверховими ціннісними орієнтаціями; малоусвідомленою мотивацією до музично-педагогічної діяльності; відсутністю активності й зацікавленості своїм

професійно-педагогічним зростанням; нерозвиненістю емоційно-естетичної почуттєвої сфери; суттєвою нестачею емпатійних і сенсорно-чуттєвих реакцій; відсутністю артистизму, готовності до співтворчості; низькою здатністю до педагогічної рефлексії, неадекватним оцінюванням і самооцінюванням; нездатністю розуміти свої якості, можливості, особливості як майбутнього вчителя музики, неадекватним їх оцінюванням, неможливістю порівнювати їх з нормативними моделями й еталонами, відсутністю усвідомлених планів і програм професійно-педагогічного й музично-творчого зростання;

– середній рівень (емоційно-ситуативний) характеризується, поряд з досить позитивним і відповідальним ставленням до музично-педагогічної діяльності й особистим сприйняттям її базових цінностей та смислів, обмеженістю професійного світогляду, нормативно-стереотипними орієнтирами, без яскравого індивідуально-смыслового наповнення; недостатньо чіткими уявленнями про головну мету і конкретні завдання музично-педагогічної підготовки загалом і свого професійно-творчого самовдосконалення зокрема; нестійкою, здебільшого ситуативною професійною спрямованістю з переважанням предметно-дидактичних орієнтацій на процес музичного навчання й опанування фахових знань, набуття умінь і навичок; досить адекватною емоційною виразністю, схильністю до емпатії, емоційно-естетичних переживань середньої інтенсивності та особистісного забарвлення (без особливої зацікавленості, ініціативності, фантазії й індивідуальної своєрідності); стереотипно-формалізованим професійно-педагогічним мисленням;

– високий рівень (інтелектуально-творчий) характеризується яскраво вираженим активно-творчим, усвідомлено-зацікавленим, відповідальним ставленням до музично-педагогічної діяльності на основі стійкої внутрішньої мотивації; чіткою установкою на досягнення вершин професійної компетентності, педагогічної і виконавської майстерності; ініціативним і відповідальним ставленням до навчання і свого професійного зростання; інноваційною спрямованістю самоосвітньої, навчально-творчої і професійно-педагогічної діяльності; правильністю і точністю, повнотою й системністю, науковістю знань у музично-педагогічній сфері; глибоким усвідомленням своїх професійно значимих якостей, здатністю адекватно їх оцінювати, проектувати, удосконалювати, обґрунтовано добирати оптимальні шляхи їх розвитку; сформованістю інформаційної культури, професійно-педагогічного та інноваційного мислення; багатогранністю емоційно-естетичних почуттів і переживань, творчого іміджу педагогічної рефлексії; яскравістю емоційно-особистісного стилю, артистизму.

Ефективність формування професійно-особистісного досвіду вчителя музики забезпечують педагогічні умови, які відображають сукупність можливостей впливу інноваційного інформаційно-творчого освітнього середовища; домінування технологій проблемного навчання, міждисциплінарної інтеграції у змісті процесу формування професійно-особистісного досвіду вчителя музики і передбачають упровадження педагогічних технологій самоактуалізації досвіду вчителя музики у процесі практичної діяльності.

У четвертому розділі – «Організаційно-методична система формування професійно-особистісного досвіду вчителя музики в процесі неперервної педагогічної підготовки» – обґрунтовано структуру і зміст організаційно-

методичної системи формування професійно-особистісного досвіду вчителя музики у процесі неперервної педагогічної підготовки, визначено форми і методи формування професійно-особистісного досвіду вчителя музики в системі неперервної педагогічної освіти, розкрито технологію реалізації організаційно-методичної системи формування професійно-особистісного досвіду вчителя музики у процесі неперервної педагогічної підготовки.

Теоретичний аналіз наукових підходів до проблеми формування професійно-особистісного досвіду вчителя музики, наступність основних етапів і напрями неперервної педагогічної підготовки фахівців з музичного мистецтва, концептуальні засади, принципи й визначені педагогічні умови утворюють конвергентні блоки, які стали основою для розроблення організаційно-методичної системи формування професійно-особистісного досвіду вчителя музики у процесі неперервної педагогічної підготовки. Цілісність її утворення забезпечується упорядкованою сукупністю взаємопов'язаних і взаємозумовлених компонентів, підпорядковується меті – поетапному формуванню професійно-особистісного досвіду вчителя музики в системі неперервної педагогічної освіти.

Розробленій організаційно-методичній системі властиві стійкі взаємозв'язки внутрішніх структурних компонентів, які створили основу для технології впровадження організаційно-методичної системи формування професійно-особистісного досвіду вчителя музики в процесі неперервної педагогічної підготовки.

Мотиваційно-цільовий компонент розробленої організаційно-методичної системи формування професійно-особистісного досвіду вчителя музики містить ціле-мотиваційний блок, який є системоутворюючим, визначає функції всіх інших компонентів системи і охоплює мету і завдання процесу, що досліджується, а також означені функції досліджуваного феномена.

Методологічно-концептуальний компонент містить методологічно-концептуальний блок, який акумулює наукові підходи і принципи, а також педагогічні умови формування професійно-особистісного досвіду вчителя музики в системі неперервної педагогічної освіти.

Процесуально-змістовий компонент містить третій процесуально-змістовий блок, реалізацію якого забезпечують етапи, напрями і зміст формування професійно-особистісного досвіду вчителя музики в умовах неперервної педагогічної підготовки: перший етап – професійно-орієнтувальний – передбачає підготовку вчителя музики й формування його професійно-особистісного досвіду в період навчання у педагогічному коледжі; другий етап – професійно-формувальний – у процесі педагогічної підготовки в університеті/інституті; третій етап – професійно-вдосконалювальний – характеризує динаміку формування професійно-особистісного досвіду вчителя музики в умовах післядипломної педагогічної освіти. Кожен із цих етапів зазнає розвитку, автономного удосконалення, що важливо мати на увазі для збереження цілісності та наступності процесу формування професійно-особистісного досвіду вчителя музики в системі неперервної педагогічної освіти.

Операційно-діяльнісний компонент організаційно-методичної системи містить четвертий операційно-діяльнісний блок, який акумулює форми (формальна, неформальна, інформальна освіта; елементи дистанційного навчання; форми

організації аудиторної підготовки; театралізовані форми самостійної творчості; позааудиторні та інноваційні форми), методи (загальнодидактичні, музично-педагогічні, наочні, практичні; метод моделювання емоцій; метод емоційно-сміслового аналізу музичних творів; метод художньо-творчих проєктів), навчально-методичне забезпечення процесу формування професійно-особистісного досвіду вчителя музики в системі неперервної педагогічної освіти.

Оцінно-результативний компонент відповідає оцінно-результативному блоку, який містить оцінкове діагностування рівня сформованості професійно-особистісного досвіду вчителя музики, відображає визначені критерії (мотиваційно-ціннісний, емоційно-емпатійний, творчо-діяльнісний, раціонально-когнітивний), рівні – низький (пасивно-споглядальний), середній (емоційно-ситуативний), високий (інтелектуально-творчий) та освітній результат – рівень професійно-особистісного досвіду, виражений у сформованих компетентностях, збагачення професійно-творчого потенціалу; якість підготовки й конкурентоздатність на ринку освітніх послуг, а також готовність фахівців з музичного мистецтва до інноваційної музично-педагогічної діяльності.

Ефективність функціонування розробленої організаційно-методичної системи забезпечують такі фактори:

- врахування чинників, які впливають на ефективність процесу професійної підготовки: аргументована мотивація вибору професії, пролонговане діагностування професійної придатності, наявність професійно зумовлених особистісних якостей, дотримання компетентнісного, діяльнісного і особистісно орієнтованого підходів в організації процесу професійної підготовки;

- оптимальне поєднання теоретичного і практичного компонентів професійної підготовки вчителя музики;

- використання у процесі професійної підготовки інноваційних педагогічних технологій;

- різноманітність форм і методів реалізації неперервної педагогічної освіти;

- підвищення кваліфікації певного освітньо-кваліфікаційного рівня;

- наступність етапів підготовки вчителів музики в системі неперервної педагогічної освіти;

- побудова процесу формування професійно-особистісного досвіду вчителя музики на основі цілісного уявлення про теорію і практику музично-педагогічної діяльності.

З позиції системного підходу, усі компоненти організаційно-методичної системи формування професійно-особистісного досвіду вчителя музики у процесі неперервної педагогічної підготовки мають максимально стимулювати активний стан кожної структурної складової професійно-особистісного досвіду. Функціонування компонентів розробленої організаційно-методичної системи забезпечує виконання вимог кожного з її етапів і системи загалом, зумовлюючи якісний освітній результат.

Розроблену організаційно-методичну систему схематично зображено на *рис. 1*.

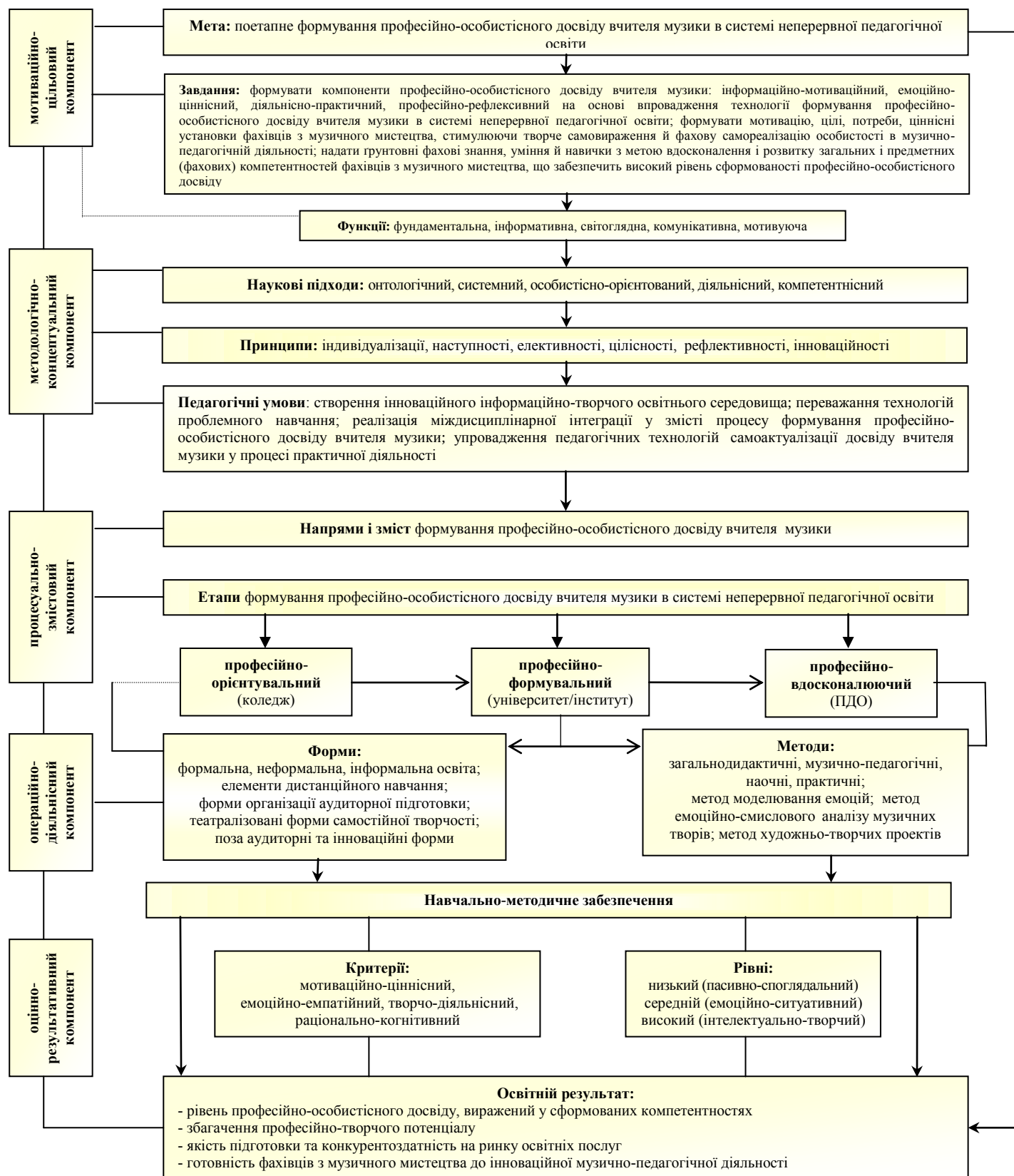


Рис. 1. Організаційно-методична системи формування професійно-особистісного досвіду вчителя музики в процесі неперервної педагогічної підготовки

У розділі визначено форми і методи формування професійно-особистісного досвіду вчителя музики в системі неперервної педагогічної освіти, які спрямовуються на формування й виявлення індивідуальної неповторності кожного фахівця з музичного мистецтва, міри його професійно-творчої спрямованості, самостійності, самореалізації і самовираження у різновидах музично-педагогічної діяльності.

Упровадження організаційно-методичної системи відбувається шляхом реалізації технології організаційно-методичної системи формування професійно-особистісного досвіду вчителя музики у процесі неперервної педагогічної підготовки, передбачає послідовну реалізацію компонентів організаційно-методичної системи (етапи, зміст, форми, методи) відповідно до мети – поетапного формування професійно-особистісного досвіду вчителя музики в системі неперервної педагогічної освіти – і спрямовується на досягнення ефективності й результативності цього процесу.

У п'ятому розділі – *«Експериментальна перевірка ефективності організаційно-методичної системи формування професійно-особистісного досвіду вчителя музики в системі неперервної педагогічної освіти»* – здійснено педагогічне діагностування сформованості професійно-особистісного досвіду вчителя музики на основі визначених критеріїв, розкрито методику й етапи формувального експерименту, проаналізовано динаміку формування професійно-особистісного досвіду фахівців з музичного мистецтва в системі неперервної педагогічної освіти.

Експериментальна робота здійснювалась упродовж чотирьох років (2010–2014) на базі восьми навчальних закладів України і передбачала три основні етапи: констатувальний, формувальний, контрольно-узагальнювальний.

Поліфакторність експерименту зумовила розподіл учасників дослідно-експериментальної роботи на три види контрольних і експериментальних груп. Їх учасники належали до різних категорій (студенти коледжу, студенти і магістранти університетів/інститутів, вчителі музичного мистецтва). Це впливало на специфіку дослідження змістових компонентів організаційно-методичної системи і зумовлювало необхідність враховувати внутрішні відмінності у вираженні рівнів сформованості професійно-особистісного досвіду в кожній групі досліджуваних суб'єктів неперервної педагогічної підготовки.

На констатувальному етапі здійснено: вивчення й аналіз факторів впливу інноваційного інформаційно-творчого освітнього середовища вищого навчального закладу на формування професійно-особистісного досвіду фахівців з музичного мистецтва; встановлення та ранжування переліку й характеристик основних складових структурних компонентів професійно-особистісного досвіду вчителя музики; аналіз змісту освітньо-кваліфікаційної характеристики (компетентностей, функцій та професійних умінь) вчителя музики; аналіз змісту освітньо-професійної програми підготовки фахівців з музичного мистецтва (переліку блоків, змістовних модулів та навчальних дисциплін); визначення рівня сформованості показників професійно-особистісного досвіду фахівців з музичного мистецтва контрольних та експериментальних груп.

Методами вимірювання результативності експериментальної роботи на констатувальному етапі визначено: анкетування, тестування, інтерв'ю, методи

описової статистики: статистичного групування (Дж. Гласс, Дж. Стенлі); графічного зображення, визначення міри центральної тенденції, мінливості, кореляції (В. Заціорський, Г. Осипов, В. Павлов, В. Циба), методи педагогічного спостереження, графічні методи тощо.

У процесі експериментальної роботи застосовано 100-бальну шкалу оцінювання за алгоритмом: складова компонента професійно-особистісного досвіду досліджуваного отримує оцінку, співвіднесену дослідником із пропонованими рівнями вираження критерію; оцінка фіксується у відповідній картці; із суми даних оцінок та оцінок за додатковий метод самодіагностики і взаємодіагностики – тест, анкету, творче завдання тощо, – виконані учасниками експериментальних груп, виводиться середня оцінка, яка і є основою для інтерпретації результатів дослідно-експериментальної роботи.

Результати порівняльного аналізу якісних показників рівнів сформованості у студентів спеціальності «Музичне мистецтво» педагогічного коледжу та студентів університету/інституту ОКР «бакалавр», «спеціаліст», «магістр», вчителів музичного мистецтва в умовах післядипломної освіти стали підставою для висновку, що навчальні заклади в системі неперервної педагогічної освіти у переважній більшості забезпечують низький (29,3 %) і середній (47,4 %) рівні сформованості професійно-особистісного досвіду своїх випускників, але не орієнтують їх на неперервне поглиблення й збагачення професійно-особистісного досвіду, професійне самовдосконалення й самореалізацію. Відсутність спеціального педагогічного зацікавлення виявленням і формуванням професійно-особистісного досвіду фахівців з музичного мистецтва зумовлює довільність процесу його формування. У зв'язку з цим значна кількість фахівців з музичного мистецтва так ніколи й не відкривають для себе вагомості, унікальності й багатогранності свого професійно-особистісного досвіду, а отже, не самореалізуються в обраній професії.

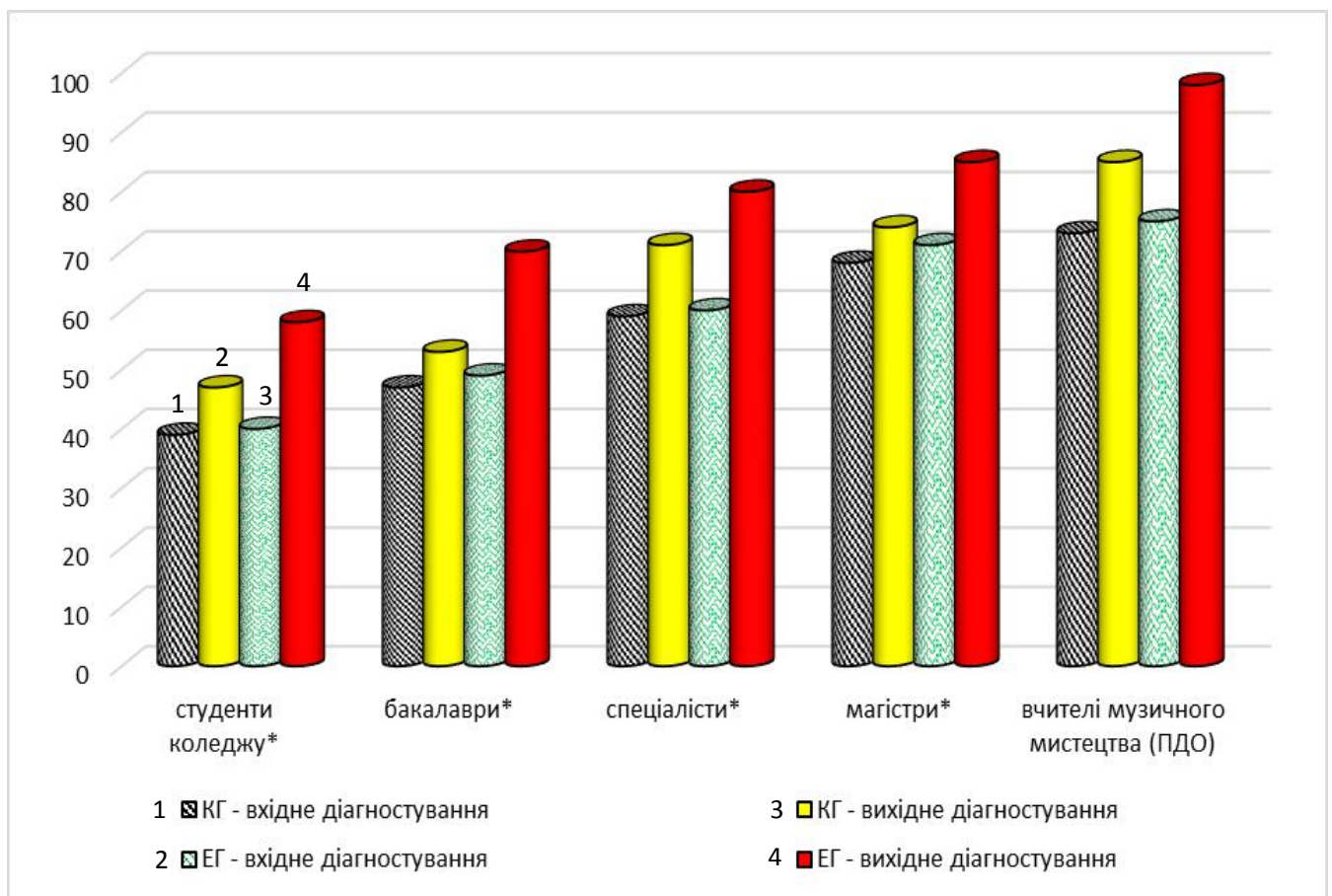
У результаті проведення попереднього і поточного діагностування встановлено рівні сформованості професійно-особистісного досвіду вчителів музики, а саме: низький (пасивно-споглядальний), – 37,63 % реципієнтів від загальної кількості учасників експерименту, середній (емоційно-ситуативний) – 43,59 % та високий (інтелектуально-творчий) – 18,78 % реципієнтів.

На етапі *формуального* експерименту здійснено перевірку ефективності розробленої організаційно-методичної системи формування професійно-особистісного досвіду вчителя музики у процесі неперервної педагогічної підготовки.

Основними напрямками реалізації програми формуального експерименту визначено такі: активізація і формування мотиваційно-ціннісної основи професійно-особистісного досвіду особистості та ціннісно-відповідального ставлення до процесу і результатів неперервної педагогічної підготовки; збагачення професійно-творчого потенціалу фахівців з музичного мистецтва за допомогою рефлексивного засвоєння спеціальних знань, набуття умінь і досвіду діяльності у музично-педагогічній сфері, оволодіння теоретичними і практичними формами аналізу її реалій; набуття досвіду педагогічно-творчої самореалізації; забезпечення педагогічних умов ефективного поетапного формування професійно-особистісного досвіду вчителя музики в системі неперервної педагогічної освіти.

На *контрольно-узагальнювальному* етапі за допомогою визначених критеріїв здійснено повторне дослідження показників сформованості компонентів професійно-особистісного досвіду фахівців з музичного мистецтва у контрольних та експериментальних групах, проаналізовано міру вдосконалення наявних і формування нових компетентностей, збагачення емоційно-почуттєвого тезаурусу, поглиблення ціннісних орієнтацій, систематизовано й узагальнено результати педагогічного експерименту; сформульовано висновки щодо ефективності розроблених методологічних, теоретичних і методичних засад формування професійно-особистісного досвіду вчителя музики в системі неперервної педагогічної освіти.

Доведено переконливе зростання зведених показників усіх компонентів професійно-особистісного досвіду фахівців з музичного мистецтва у експериментальних групах у діапазоні від 21 до 42 % при переході із середнього на високий рівень (від 60,6 до 78,2 %) (рис. 2).



* спеціальність «Музичне мистецтво»

Рис. 2. Діаграма динаміки змін загального рівня сформованості професійно-особистісного досвіду фахівців з музичного мистецтва

Вірогідність і значущість отриманої динаміки підтверджено методами математичної статистики. Для перевірки внутрішніх зв'язків було застосовано метод множинних кореляцій, який відобразив тісний кореляційний зв'язок між функціональними компонентами організаційно-методичної системи.

Теоретико-методологічний аналіз та експериментальне розв'язання проблеми формування професійно-особистісного досвіду вчителя музики в системі неперервної педагогічної освіти дали змогу встановити, що в умовах реконструкції змісту педагогічної підготовки професійно-особистісний досвід вчителя музики набуває особливого значення. Визначення сутності професійно-особистісного досвіду вчителя музики як процесу формування основних компетентностей і ціннісних переконань особистості спирається на такі функціональні домінанти, як інтелектуальна розвиненість, професійно-творча зрілість, духовна свобода, глибоке осмислення теоретичних і досконале опанування практичних знань, умінь і навичок. Результати здійсненого дослідження підтвердили правомірність провідних положень загальної і часткових гіпотез, засвідчили досягнення мети та ефективність розв'язання поставлених завдань і дали підстави для формулювання таких **висновків:**

1. Здійснені у дослідженні категоріально-аналітичний огляд, визначення понять («досвід», «індивідуальний досвід», «особистісний досвід», «музично-естетичний досвід», «професійний досвід»), аналіз стану розробленості проблеми формування досвіду вчителя музики дали змогу розкрити сутність феномена «професійно-особистісний досвід» як інтегрованої особистісної властивості, яка визначає характер процесу і результат вирішення професійних завдань на основі цілісного самовираження й саморозвитку особистості.

У результаті аналізу наукових джерел з'ясовано, що, незважаючи на значну кількість досліджень з питань професійної підготовки вчителів музики, поза увагою науковців перебуває проблема формування професійно-особистісного досвіду вчителя музики в системі неперервної педагогічної освіти у всій її цілісності.

2. Теоретичний аналіз особливостей професійно-особистісного досвіду вчителя музики дав змогу визначити компонентну структуру досліджуваного феномена, яка охоплює такі компоненти: інформаційно-мотиваційний, емоційно-ціннісний, діяльнісно-практичний і професійно-рефлексивний. Інформаційно-мотиваційний компонент відображає: сформованість інформаційної культури вчителів музики; особистісні, пізнавальні і професійні мотиви, інтереси і потреби фахівців з музичного мистецтва. Основними складовими емоційно-ціннісного компонента є емоційно-особистісний стиль, артистизм та творчий імідж учителя музики. Діяльнісно-практичний компонент відображає рівень практичної готовності і професійно-творчої активності вчителя музики. Професійно-рефлексивний компонент відображає рівень професійної майстерності вчителя музики, здатність до педагогічної рефлексії.

Здійснено функціональну характеристику професійно-особистісного досвіду вчителя музики: головна – фундаментальна функція – полягає у збереженні і передаванні знань, умінь і навичок, апробованих (сформованих) у діяльності, неперервній трансляції досвіду у просторі та часі; основні функції – інформативна (передавання й корегування досвіду), світоглядна (синтезує в цілісну і завершену

форму систему чинників духовного потенціалу вчителя музики – пізнавальних, емоційно-чуттєвих, оцінних, вольових тощо); комунікативна (трансляція досвіду поколінь завдяки механізму спадкоємності та формування способів і типів професійно-особистісної взаємодії); спеціальні функції – мотиваційна (зумовлює ефективність формування професійно-педагогічної спрямованості вчителів музики, прагнення до неперервного удосконалення професійної компетентності), виховна (зумовлює вплив досвіду на формування професійно-особистісних якостей учителя музики), стимулювальна (забезпечує ефективну взаємодію професійно-особистісного досвіду і професійно-творчої активності фахівця з музичного мистецтва).

3. У процесі аналізу проблеми неперервності формування професійно-особистісного досвіду вчителя музичного мистецтва в контексті компетентнісного підходу виявлено, що неперервна освіта є основою всебічного розвитку особистості, поступового збагачення її професійно-творчого потенціалу. Процес формування професійно-особистісного досвіду вчителя музики в системі неперервної педагогічної освіти – це специфічна і складно структурована система, яка охоплює етапи, компоненти, елементи та їх функціональні взаємозв'язки, які вимагають обґрунтованого виявлення і теоретичного моделювання, а також віднайдення її системоутворювальних чинників для ефективного управління.

Основними етапами формування професійно-особистісного досвіду вчителя музики в системі неперервної педагогічної освіти визначено такі: професійна підготовка фахівця з музичного мистецтва у коледжі (професійно-орієнтувальний етап), в університеті/інституті (професійно-формувальний етап), післядипломна освіта (професійно-вдосконалюючий етап). Така поетапність створює реальні можливості для вибору логіки, термінів, темпу, форм і технологій професійної підготовки; логічного продовження процесу навчання, якщо він був перерваний з якихось причин; зміни форми навчання; підвищення освітньо-кваліфікаційного рівня, підвищення кваліфікації.

У процесі формування професійно-особистісного досвіду вчителя музики в системі неперервної освіти ключовими аспектами є: професійний – спрямованість на якісне засвоєння професійних знань, умінь і навичок, що дає можливість ефективно вибудовувати процес педагогічної міжособистісної комунікативно-творчої взаємодії і прогнозувати оптимальний перебіг музично-педагогічного процесу; особистісний – спрямованість на становлення суб'єктності вчителя музики з метою забезпечення професійно-педагогічної й особистісно-творчої самореалізації; соціальний – спрямованість на формування досвіду імплементувати набір конструктивних способів розв'язання професійно-педагогічних ситуацій, що є головною ознакою соціально-компетентної поведінки особистості у процесі спільної педагогічно-творчої діяльності.

4. Концепція формування професійно-особистісного досвіду вчителя музики в системі неперервної педагогічної освіти містить теоретичне обґрунтування мети, змісту, ключових аспектів досліджуваного процесу. Обрання онтологічної парадигми за методологічну основу дисертаційного дослідження дало можливість обґрунтувати основні наукові підходи (онтологічний, системний, особистісно-орієнтований, діяльнісний, компетентнісний) і принципи (індивідуалізації,

наступності, елективності, цілісності, рефлексивності, інноваційності) формування професійно-особистісного досвіду вчителя музики в системі неперервної педагогічної освіти.

В основу концепції покладено базову ідею, згідно з якою побудова організаційно-методичної системи формування професійно-особистісного досвіду вчителя музики в системі неперервної педагогічної освіти, визначення теоретико-методологічних засад її функціонування, системно-функціональних зв'язків, механізмів впливу на реалізацію зазначених процесів має ґрунтуватися на компетентнісному підході в рамках онтологічної парадигми. Компетентнісний підхід є домінуючим у визначенні потенційних напрямів інноваційного розвитку системи неперервної професійної підготовки вчителя музики.

5. Специфіка педагогічних умов формування професійно-особистісного досвіду вчителя музики зумовлена не лише сутністю і змістом професійної підготовки вчителя музики, а й особливостями профілізації сучасної школи, що потребує нових підходів до підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації музично-педагогічних кадрів.

Ефективність формування професійно-особистісного досвіду вчителя музики забезпечують педагогічні умови, які відображають сукупність можливостей впливу інноваційного інформаційно-творчого освітнього середовища, домінування технологій проблемного навчання, міждисциплінарної інтеграції у змісті процесу формування професійно-особистісного досвіду вчителя музики і передбачають упровадження педагогічних технологій самоактуалізації досвіду вчителя музики в умовах практичної діяльності.

Реалізація визначених педагогічних умов має на меті організаційно-методичний і психолого-педагогічний супровід неперервної професійної підготовки фахівців з музичного мистецтва; удосконалення системи неперервної педагогічної освіти; визначення ефективних форм і методів реалізації процесу формування професійно-особистісного досвіду вчителя музики в системі неперервної педагогічної освіти.

6. Критеріями й показниками, які конкретизували й уможливили фіксацію результатів вимірювання досліджуваного феномена, визначено мотиваційно-ціннісний критерій, що визначає ставлення до майбутньої музично-педагогічної діяльності, наявність творчих мотивів, характер ціннісних переконань і силу мотивації; міру професійної спрямованості; емоційно-емпатійний критерій, що визначає глибину емоційно-особистісного стилю, здатність до професійної саморегуляції, емпатію і сенсорну чутливість, готовність до співтворчості; творчодіяльнісний критерій, що визначає характер професійно-творчої активності, готовність до інноваційної діяльності, здатність до самоосвіти, самореалізації і самовдосконалення, рівень практичної готовності; раціонально-когнітивний критерій, який визначає рівень знання теорії і технологій музично-педагогічної діяльності, здатність до педагогічної рефлексії, сформованість професійно-педагогічного й інноваційного мислення).

Визначено рівні сформованості професійно-особистісного досвіду вчителя музики: низький (пасивно-споглядальний), середній (емоційно-ситуативний), високий (інтелектуально-творчий) та їх узагальнена характеристика.

7. Цілісність розробленої організаційно-методичної системи формування професійно-особистісного досвіду вчителя музики у процесі неперервної педагогічної підготовки забезпечується упорядкованою сукупністю її взаємопов'язаних і взаємозумовлених структурних компонентів: мотиваційно-цільового, методологічно-концептуального, процесуально-змістового, операційно-діяльнісного, оцінно-результативного. Система діє завдяки реалізації відповідної технології, яка забезпечує ефективність поетапного формування професійно-особистісного досвіду вчителя музики в системі неперервної педагогічної освіти.

Аналіз отриманих експериментальних даних підтвердив ефективність провідних наукових підходів і принципів, структурних компонентів організаційно-методичної системи та відповідної їй технології формування професійно-особистісного досвіду вчителя музики в системі неперервної педагогічної освіти, тісні кореляційні зв'язки між продуктивністю процесу формування професійно-особистісного досвіду фахівців з музичного мистецтва і його змістовим наповненням, між динамікою сформованості компонентів професійно-особистісного досвіду на кожному з визначених етапів неперервної педагогічної підготовки та рівнем організації компетентнісного навчання в умовах міжособистісної комунікативно-творчої суб'єкт-суб'єктної взаємодії.

Таким чином, розв'язання завдань дисертаційного дослідження зумовило досягнення його мети, однак не вичерпує всіх аспектів проблеми формування професійно-особистісного досвіду вчителя музики в системі неперервної педагогічної освіти. Подальшої розробки в окресленій науковій площині потребують питання формування дослідницьких умінь учителів музики в системі неперервної педагогічної освіти; вивчення специфіки впливу інноваційних технологій на збагачення професійно-особистісного досвіду фахівців з музичного мистецтва.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографія

1. Попович Н. М. Професійно-особистісний досвід у структурі підготовки майбутнього вчителя музики : наук. монографія / Н. М. Попович. – К. : НАКККиМ, 2013. – 360 с.

Навчально-методичні видання

2. Попович Н. М. Неперервна педагогічна освіта: організаційно-методичні засади : навч. посіб. / Н. М. Попович. – Ужгород : Вид-во ФОП Брежа А. Е., 2014. – 124 с.

3. Попович Н. М. Музична педагогіка : навч.-метод комплекс / Н. М. Попович. – Мукачево : Вид-во МДУ, 2012. – 98 с.

4. Попович Н. М. Методологія музичної освіти : навч.-метод. комплекс / Н. М. Попович. – Мукачево : Вид-во МДУ, 2013. – 77 с.

5. Попович Н. М. Педагогіка і практикум з педагогіки : програма для студ. спец. 6.020200 «Музична педагогіка та виховання» / Н. М. Попович. – Мукачево : Вид-во МГПІ, 2008. – 30 с.

6. Попович Н. М. Актуальні проблеми музичної педагогіки : програма спецкурсу для студ. спец. 8.020207 «Музична педагогіка і виховання» / Н. М. Попович. – Мукачево : Вид-во МГПІ, 2008. – 22 с.

7. Попович Н. М. Основи музичної педагогіки : програма для студ. спец. 7.020207 «Музична педагогіка і виховання» / Н. М. Попович. – Мукачево : Вид-во МДУ, 2009. – 39 с.

8. Попович Н. М. Методологія музичної освіти : програма для студ. спец. 7.020207 «Музична педагогіка і виховання» / Н. М. Попович. – Мукачево : Вид-во МДУ, 2010. – 42 с.

9. Попович Н. М. Музична педагогіка : програма для студ. спец. 7.02020401 «Музичне мистецтво» / Н. М. Попович. – Мукачево : Вид-во МДУ, 2012. – 47 с.

10. Попович Н. М. Дипломна робота магістра: методика підготовки, написання і захисту : метод. рекомендації / Н. М. Попович. – Мукачево : Вид-во МДУ, 2012. – 36 с.

Наукові праці, в яких опубліковано основні результати дисертації

11. Попович Н. М. Професійна підготовка майбутнього вчителя музики у системі неперервної педагогічної освіти / Н. М. Попович // Нова педагогічна думка : наук.-метод. журнал. – Рівне : Рівненський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти, 2008. – Вип. 4. – С. 65–67.

12. Попович Н. М. Інформаційна компетенція як вагома складова фахової компетентності майбутнього вчителя музики / Н. М. Попович // Зб. наукових праць Уманського державного педагогічного університету ім. П. Тичини. – Умань : Вид-во УДПУ ім. П. Тичини, 2008. – Ч. 4. – С. 80–86.

13. Попович Н. М. Управління процесом формування професійного досвіду майбутнього вчителя музики в контексті нової парадигми освіти / Н. М. Попович // Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет ім. Г. Сковороди» : наук.-теорет. зб. – Переяслав-Хмельницький, 2008. – Вип. 16. – С. 178–180.

14. Попович Н. М. Вплив інформаційно-комунікаційних технологій на якість підготовки фахівців у ступеневій педагогічній освіті / Н. М. Попович // Вісник Житомирського державного університету ім. І. Франка. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка. – 2009. – № 47. – С. 95–98.

15. Попович Н. М. Особливості організації магістерської асистентської практики в умовах Болонського процесу / Н. М. Попович // Вища освіта України : теорет. та наук.-метод. часопис. – К., 2009. – Т. 4 (16) – С. 393–399.

16. Попович Н. М. Професійно-особистісний досвід вчителя музики як основа його фахової компетентності / Н. М. Попович // Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Серія 16 «Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики» : зб. наук. праць / за ред. Н. В. Гузій (відп.ред.) та ін. – К. : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2012. – Вип. 16 (26). – С. 103–106.

17. Попович Н. М. Специфіка використання інформаційних технологій у процесі формування професійно-особистісного досвіду майбутнього вчителя музики / Н. М. Попович // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. праць / за ред. І. А. Зязюна та ін. – К. ; Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2012. – Вип. 29. – С. 446–449.

18. Попович Н. М. Особливості впливу мистецтва на поглиблення професійно-особистісного досвіду майбутнього вчителя музики / Н. М. Попович // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах : зб. наук. праць / за ред. Т. І. Сущенко та ін. – Запоріжжя, 2012. – Вип. 25 (78). – С. 289–295.

19. Попович Н. М. Професійно-особистісний досвід: категоріальний аналіз проблеми / Н. М. Попович // Зб. наукових праць Бердянського державного педагогічного університету (Педагогічні науки). – Бердянськ : БДПУ, 2012. – № 3. – С. 172–177.

20. Попович Н. М. Сутність особистісно орієнтованих технологій в умовах неперервної педагогічної освіти / Н. М. Попович // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. – Суми : СДПУ ім. А. С. Макаренка, 2012. – № 6 (24). – С. 474–482.

21. Попович Н. М. Характеристика структур формування досвіду майбутнього вчителя музики в контексті особистісного підходу / Н. М. Попович // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах : зб. наук. праць / за ред. Т. І. Сущенко та ін. – Запоріжжя, 2012. – Вип. 26 (79). – С. 305–310.

22. Попович Н. М. Професійно значимі особистісні якості як фактор впливу на формування досвіду майбутнього вчителя музики / Н. М. Попович // Науковий вісник Миколаївського державного університету ім. В. О. Сухомлинського : зб. наук. праць. – Миколаїв : МНУ ім. В. О. Сухомлинського, 2012. – Т. 2. – Вип. 1.38 : Педагогічна освіта як умова сталого розвитку суспільства: технологічний аспект – С. 114–118.

23. Попович Н. М. Значення виконавських умінь у формуванні професійно-особистісного досвіду майбутнього вчителя музики / Н. М. Попович // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського. Серія «Педагогіка і психологія» : зб. наук. праць / за ред. В. І. Шахова та ін. – Вінниця : Нілан ЛТД, 2012. – Вип. 38. – С. 254–258.

24. Попович Н. М. Зміст професійної підготовки майбутнього вчителя музики / Н. М. Попович // Збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету (Педагогічні науки). – Бердянськ : БДПУ, 2012. – № 4. – С. 236–240.

25. Попович Н. М. Професійно-творча активність як фактор поглиблення досвіду майбутнього вчителя музики / Н. М. Попович // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах : зб. наук. праць / за ред. Т. І. Сущенко та ін. – Запоріжжя, 2012. – Вип. 27 (80). – С. 318–323.

26. Попович Н. М. Зміст і структура професійно-особистісного досвіду / Н. М. Попович // Педагогічна освіта: теорія і практика : зб. наук. праць Кам'янець-Подільського національного університету ім. І. Огієнка. – Кам'янець-Подільський : Видавець ПП Зволейко Д. Г., 2012. – Вип. 12. – С. 130–134.

27. Попович Н. М. Інноваційні підходи у структурі професійної підготовки майбутнього вчителя музики / Н. М. Попович // Вісник Луганського національного університету ім. Т. Шевченка (Педагогічні науки). – Луганськ : Вид-во ЛНУ ім. Т. Шевченка, 2012. – Ч. VI. – № 22 (257). – С. 69–76.

28. Попович Н. М. Інформаційно-мотиваційний компонент у структурі професійно-особистісного досвіду майбутнього вчителя музики / Н. М. Попович // Збірник наукових праць (Педагогічні науки). – Херсон : ХДУ, 2012. – Вип. 61. – С. 291–296.

29. Попович Н. М. Діяльнісно-практичний компонент у структурі професійно-особистісного досвіду майбутнього вчителя музики / Н. М. Попович // Педагогіка вищої та середньої школи : зб. наук. праць Криворізького державного педагогічного університету. – Кривий Ріг : Вид-во ДВНЗ «КДПУ», 2013. – Вип. 37. – С. 122–126.

30. Попович Н. М. Компетентнісні засади формування професійно-особистісного досвіду майбутнього вчителя музики / Н. М. Попович // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка. Серія «Педагогіка». – Тернопіль, 2013. – № 4. – С. 33–38.

31. Попович Н. М. Проблема інтеграції інформаційно-комунікаційних технологій у систему професійної підготовки майбутнього вчителя музики [Електронний ресурс] / Н. М. Попович // Інформаційні технології і засоби навчання. – 2013. – № 1 (33). – Режим доступу: http://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/786/585#.UTor_zccN8d. – Назва з екрана.

Статті у зарубіжних фахових виданнях

32. N.Popovych. Peculiarities of training of the future music teachers in the system of continuous pedagogical education // *Ars inter Culturas*. Nr 3/2014. Pomorska Akademia w Słupsku, s.153–166.

33. N.Popovych. The role of an integrated approach in music education technology // *European Researcher*, 2014, Vol.(73), № 4–2 (Eng), pp. 748–755.

34. N.Popovych. Experience as a basis for the professional development of future teacher of music // *European Journal of Contemporary Education*, 2014, Vol.(8), № 2 (Rus, Eng), pp. 128–136.

35. N.Popovych. Role of creative activity in the formation of professional and personal experience of the future music teacher // *European Researcher*, 2014, Vol.(75), № 5–2 (Eng), pp. 997–1004.

Праці апробаційного характеру

36. Попович Н. М. Стимулювання художньо-творчої самореалізації музикантів-виконавців на основі діалогічного стилю педагогічного спілкування / Н. М. Попович // V культурологічні читання пам'яті Володимира Подкопаєва «Культурологічний дискурс сучасного світу: від національної ідеї до глобалізації цивілізації» : зб. матеріалів Всеукраїнської наук.-практ. конф. (1–2 червня 2007 р.). – К. : Вид-во «Міленіум», 2007. – С. 365–368.

37. Попович Н. М. Активізація творчо-пошукової діяльності музикантів-виконавців на основі проблемного навчання / Н. М. Попович // Музичне

виконавство України: національні, регіональні та інтегративні аспекти : тези Всеукраїнської наук.-практ. конф. (7–8 червня 2007 р.). – Івано-Франківськ : ПНУ ім. В. Стефаника, 2007. – С. 65–66.

38. Попович Н. М. Роль інформаційної культури у формуванні професійного досвіду майбутнього вчителя музики / Н. М. Попович // Українські культурні індустрії: стан, проблеми, перспективи : матеріали Всеукраїнської наук.-теорет. конф. (29–30 травня 2008 р.). – К. : КНУКіМ, 2008. – С. 28–30.

39. Попович Н. М. Інформаційна компетенція як вагома складова фахової компетентності майбутнього вчителя музики / Н. М. Попович // Інформаційно-комунікаційні технології навчання : тези Міжнародної наук.-практ. конф. (3–5 червня 2008 р.). – Умань : Вид-во УДПУ ім. П. Тичини, 2008. – С. 125–126.

40. Попович Н. М. Інноваційні аспекти управління процесом формування професійного досвіду майбутнього вчителя музики / Н. М. Попович // Управління в освіті : тези IV Міжнародної наук.-практ. конф. (23–24 квітня 2009 р.). – Львів : Вид-во Дослідницького Центру МОН України, 2009. – С. 198–199.

41. Попович Н. М. Розвиток творчого потенціалу майбутніх вчителів музики у системі ступеневої освіти / Н. М. Попович // Виявлення та підтримка обдарованості учнів загальноосвітньої школи : матеріали наук.-практ. конф. (24–26 червня 2009 р.). – Тернопіль : ТОКІППО, 2009. – С. 93–98.

42. Попович Н. М. Науково-дослідна діяльність у структурі особистісного досвіду майбутнього вчителя музики / Н. М. Попович // Науково-дослідна робота студентів у системі професійної підготовки фахівців : матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конф. (8–9 грудня 2010 р.). – Харків : ХГП, 2010. – С. 204–205.

43. Попович Н. М. Педагогічне управління професійною підготовкою майбутніх вчителів музики / Н. М. Попович // Управління в освіті : тези V Міжнародної наук.-практ. конф. (14–16 квітня 2011 р.). – Львів : Вид-во Львівської політехніки, 2011. – С. 260–261.

44. Попович Н. М. Сучасні підходи до професійної підготовки майбутнього вчителя музики / Н. М. Попович // Проблеми гуманізації навчання та виховання у вищому закладі освіти : зб. статей за матеріалами IX Ірпінських міжнародних наук.-пед. читань (26–27 травня 2011 р.). – Ірпінь : НУДПС України, 2011. – С. 398–404.

45. Попович Н. М. Формування професійно-особистісного досвіду майбутнього вчителя музики / Н. М. Попович // Теоретико-методологічні аспекти мистецької освіти : здобутки, проблеми та перспективи : матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конф. (20 жовтня 2011 р.). – Умань : Вид-во УДПУ ім. П. Тичини, 2011. – С. 157–159.

46. Попович Н. М. Поглиблення професійно-особистісного досвіду майбутнього вчителя музики в умовах проблемного навчання у ВНЗ / Н. М. Попович // Сучасні стратегії університетської освіти: якісний вимір : матеріали Міжнародної наук.-практ. конф. (28–29 березня 2012 р.). – К. : Вид-во КУ ім. Б. Грінченка, 2012. – С. 742–747.

47. Попович Н. М. Теоретичний аналіз професійно-особистісного досвіду майбутнього вчителя музики / Н. М. Попович // Художня культура і освіта: традиції, сучасність, перспективи : зб. наук. статей. – Мелітополь : Друкарня «Люкс», 2012. – Вип. II. – С. 3–6.

48. Попович Н. М. Професійна підготовка майбутнього вчителя музики в умовах диверсифікації освіти / Н. М. Попович // Мистецька освіта в європейському соціокультурному просторі ХХІ століття : матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конф. (22–23 березня 2012 р.). – Мукачеве : МДУ, 2012. – С. 67–70.

49. Попович Н. М. Забезпечення наступності у підготовці майбутнього вчителя музики / Н. М. Попович // Забезпечення наступності змісту в системі ступеневої вищої та післядипломної освіти : матеріали ХІ Міжнародної наук.-метод. конф. (15–16 листопада 2012 р.). – Рівне : РОППО, 2012. – Вип. 1. (Ч. І). – С. 134–136.

50. Попович Н. М. Функціональна характеристика професійно-особистісного досвіду майбутнього вчителя музики / Н. М. Попович // Мистецька освіта в європейському соціокультурному просторі ХХІ століття : матеріали ІІ Всеукраїнської наук.-практ. конф. (14–15 березня 2013 р.). – Мукачеве : МДУ, 2013. – С. 60–62.

51. Попович Н. М. Специфіка впливу глобалізаційних процесів на розвиток неперервної освіти / Н. М. Попович // Мистецька освіта в європейському соціокультурному просторі ХХІ століття : матеріали Всеукраїнської ІІІ наук.-практ. конф. (13–14 березня 2014 р.). – Мукачеве : МДУ, 2014. – С. 106–108.

52. Попович Н. М. Досвід як основа професійного становлення майбутнього вчителя музики / Н. М. Попович // Регіональні культурні, мистецькі та освітні практики : зб. матеріалів Міжнародної наук.-практ. Інтернет-конференції (12–14 березня 2014 р.). – Переяслав-Хмельницький : ПХДУ ім. Г. Сковороди, 2014. – С. 76–80.

53. Попович Н. М. Роль виконавської активності у формуванні професійно-особистісного досвіду майбутнього вчителя музики / Н. М. Попович // Культурно-мистецьке середовище: творчість та технології : зб. матеріалів Сьомої Міжнародної науково-творчої конф. (9 квітня 2014 р.). – К. : НАКККіМ, 2014. – С. 151–153.

54. Попович Н. М. Взаємодія діяльнісної і практичної складових у структурі професійно-особистісного досвіду майбутнього фахівця / Н. М. Попович // Психолого-педагогічні проблеми становлення сучасного фахівця : зб. матеріалів ІІ Міжнародної наук.-практ. конф. (11–12 червня 2014 р.). – Харків : ХНЕУ, 2014. – С. 260–265.

АНОТАЦІЇ

Попович Н.М. Теорія і методика формування професійно-особистісного досвіду вчителя музики в системі неперервної педагогічної освіти. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Київський університет імені Бориса Грінченка. – Київ, 2015.

У дисертації вперше досліджено методологічні, теоретичні і методичні засади формування професійно-особистісного досвіду вчителя музики в системі неперервної педагогічної освіти. Визначено структурні компоненти й функціональну характеристику професійно-особистісного досвіду вчителя музики.

Проаналізовано детермінанти наступності на тлі модернізації змісту педагогічної освіти, комплексність основних етапів неперервної педагогічної освіти в умовах євроінтеграційних процесів, зарубіжний досвід реалізації компетентнісного підходу у неперервній професійній підготовці вчителя музики.

Обґрунтовано концептуальні засади формування професійно-особистісного досвіду вчителя музики. Розроблено сукупність педагогічних умов, що забезпечують ефективність функціонування організаційно-методичної системи формування професійно-особистісного досвіду вчителя музики в процесі неперервної педагогічної підготовки. Уточнено критерії і відповідні показники, узагальнення їх у технологію оцінки ефективності організації досліджуваного процесу з визначенням рівня функціонування.

Теоретично обґрунтовано й експериментально перевірено організаційно-методичну систему формування професійно-особистісного досвіду вчителя музики в процесі неперервної педагогічної підготовки та особливості її функціональних компонентів як відображення невід'ємних складових і логіки неперервного процесу формування професійно-особистісного досвіду фахівців з музичного мистецтва.

Ключові слова: досвід, професійно-особистісний досвід, система неперервної педагогічної освіти, неперервна педагогічна підготовка, компетентнісний підхід, вчитель музики.

Попович Н.М. Теория и методика формирования профессионально-личностного опыта учителя музыки в системе непрерывного педагогического образования. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени доктора педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. – Киевский университет имени Бориса Гринченко. – Киев, 2015.

Диссертация посвящена актуальной проблеме современной педагогической науки, а именно формированию профессионально-личностного опыта учителя музыки в системе непрерывного педагогического образования. В диссертации впервые обоснованы методологические, теоретические и методические основы формирования обозначенного феномена в системе непрерывного образования; уточнен категориальный аппарат проблемы исследования; введено понятие профессионально-личностного опыта, научно обоснованы сущность, структура и функциональная характеристика исследуемого феномена.

Определены принципы формирования профессионально-личностного опыта учителя музыки в процессе непрерывной педагогической подготовки: индивидуализации, преемственности, элективности, целостности, рефлексивности, инновационности.

Предложена характеристика уровней формирования показателей профессионально-личностного опыта учителя музыки (пассивно-созерцательного, эмоционально-ситуативного, интеллектуально-творческого).

В работе определены педагогические условия формирования профессионально-личностного опыта учителя музыки в системе непрерывного педагогического образования и экспериментально подтверждена их эффективность.

Внедрена технология реализации организационно-методической системы формирования профессионально-личностного опыта учителя музыки в процессе непрерывной педагогической подготовки.

Ключевые слова: опыт, профессионально-личностный опыт, система профессиональной подготовки, непрерывное педагогическое образование, компетентностный подход, учитель музыки.

Popovych N.M. Theory and methods of formation of professional and personal experience of a music teacher in the system of continuous pedagogical education. - Manuscript.

Thesis for the degree of the doctor of pedagogical sciences majoring in 13.00.04 - Theory and methods of professional education. - Borys Grinchenko University of Kyiv. - Kyiv, 2015.

This thesis for the first time investigated the methodological, theoretical and methodological principles of formation of professional and personal experience of a music teacher in the system of continuous pedagogical education. The categorial and analytic review of research on the issue of individual experience was done, the structure of professional and personal experience of a music teacher (informational and motivational, emotional and evaluative, action and practical as well as professional and reflective components) is substantiated; the functional characteristics of professional and personal experience of the teacher of music art is presented.

The content and organization of the process of formation of professional and personal experience of a future music teacher in terms of the teachers college is disclosed; the continuity of the process of formation of the music teacher's in the higher school is substantiated; the peculiarities of professional and personal experience of a music teacher at the postgraduate stage of continuous teacher training is highlighted; the foreign experience of implementing a competence approach in continuous training of a music teacher is analyzed.

The competency basis for the formation of professional and personal experience of the future music teacher is substantiated. The state of the professional orientation of teaching the subjects providing for practical training of students, as well as basic theoretical subjects in high schools is analyzed. The significance of innovative approaches to the formation of professional and personal experience of future specialists is disclosed. It is determined that the implementation of competence-based approach in the continuing pedagogical education system allows providing for the educational needs of the individual, including the flexibility of general education, general cultural and scientific training of future music teachers, enhancing their social protection in the labor market and integration into the global educational and artistic musical community.

It is proved that the practical activity as a major aspect of professional and personal experience of the future specialist acquires originality in different areas of personal activity, in connection with which there is a problem of discovery of the peculiarities of a

particular manifestation of the activity, including the musical and educational, vocational, pedagogical, and artistic creative one. The content of the practical training of students in continuing education is justified. The improvement of quality of the vocational and practical training of the future music teacher is provided by the use of the following principles of training: continuous pedagogical education, democratization, focus on creativity and originality of the individual, and provision of a differentiated and individual creative approach to its development.

Election of an ontological paradigm as a methodological guide of our research allowed substantiating the basic scientific approaches (ontological, system, person-oriented, activity-based, competence) and principles (individualization, continuity, integrity, reflectivity, innovation) of formation of the professional and personal experience of the music teacher in a system of continuous pedagogical education.

The concept contains a basic idea according to which the building of an organizational and methodical system of formation of the professional and personal experience of a music teacher in the process of continuous teacher training, and determination of theoretical and methodological principles of its functioning, system-functional relationships, mechanisms of influence on the implementation of the above process should be based on competence approach within the ontological paradigm. The competence approach is predominating in identifying the potential areas of innovative development of a system of continuous training of music teachers.

Key words: experience, professional and personal experience, vocational training system, continuing pedagogical education, competence approach, music teacher.